

İTÜ EVİ
CUMARTESİ SÖYLEŞİLERİ
“PARTİ İÇİ DEMOKRASİ”

Konuşmacı: Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA

11.10.2008

----&----

AKAD ÇUKUROVA- Değerli arkadaşlarım, sayın konuklar; İTÜ Evine hoş geldiniz. Sizleri şahsım ve Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

Uzunca bir süre bu tür toplantılara ara verdik. Bu ara verdiğimiz süre içinde neler oldu neler? En başta Rektörümüz değişti. Teknik Üniversite tarihinde ilk kez Teknik Üniversitenin seçtiği aday yerine bir başkası rektör oldu. Tabii biz adayların kişilikleriyle ilgili değiliz. Bizi ilgilendiren İTÜ'nün akademisyen kadrosunun tercihinin saygı gösterilmesiydi. Bu sebepten ilk olarak biz de üniversitedeki seçimin ertesinde seçime müdahil olmak, seçim aşamasında karar verenlere karşı müdahil olmak durumunda kaldık. Ama sonuçta başarısız olduk, hükümet istediği atamayı yaptı. Tabii diğer üniversiteler de bunlardan nasibini aldı. Muhtemeldir ki, üniversitemizin yeni rektörü de değerli bir insandır, Teknik Üniversitede değersiz insan olacağına inanmıyorum, inşallah başarılı çalışmalar olacak. Biz de onu şevkle izleyeceğiz ve destekleyeceğiz ümidindeyim.

Değerli arkadaşlarım; sizleri bulmuşken bir de bilgi vermek istiyorum: Önümüzdeki ayın başında, 1 Kasım'da Antalya'da Teknik Üniversiteliler toplanıyorlar. Sizleri o toplantıya davet etmek istiyorum. Toplantıya yeni Rektörümüz de katılacak, eski Rektörümüz de katılacak. Bizim üniversitede rektörler arası kavga, yani eski rektörle yeni rektör kavgası bir gelenek haline gelmiştir. Sanıyorum ilk kez eski ve yeni rektörler bir toplantıda bir araya gelecekler ve bir panelde konuşmacı olacaklar. Sizleri de orada görmekten büyük mutluluk duyacağımızı ifade etmek isterim.

Konumuza gelirsek, bugünkü konumuz '*Parti İçi Demokrasi.*' Demokrasi kavramı bizim için çok önemli kavram. Demokrasinin neresindeyiz? Ama parti içi demokrasi de önemli bir konu. Bir sürü düşünürler Türkiye'nin çektiği sıkıntıların parti içi demokrasinin yetersizliğinden veya olmayışından kaynaklandığı görüşündeler. Onun için bu konuyu Değerli Hocamızdan dinleyeceğiz. Konuşmacımız Sayın Ömer

Faruk Gençkaya. Lütfedip, davetimizi kabul edip teşrif ettikleri için kendilerine şükranlarımızı sunuyoruz.

Ben kısaca Sayın Özkaya'nın özgeçmişini vermek istiyorum: Sayın Gençkaya, 1975 yılında İstanbul Bakırköy Lisesi, 1980 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. 1999 yılında Bilkent Üniversitesinden öğretimde üstün başarı ödülünü, 2000 yılında Üniversitelerarası Kurul tarafından Üniversite Doçenti unvanını aldı. 1990 yılından günümüze kadar Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır. Yasama sistemleri, parlamentolar, siyasi partiler, seçimler ve siyasi etik konularında araştırmalar yapan Gençkaya, Türk siyasi gelişimi, güncel Türk politikası ve Türkiye'nin hükümet sistemi üzerine dersler vermektedir.

Ben tekrar Sayın Gençkaya'ya teşekkürlerimi sunarak kendisini konuşmasına başlamaya davet ediyorum efendim.

Saygılar sunuyorum.

Yrd. Doç. ÖMER FARUK GENÇKAYA (Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi)- Efendim, öncelikle davet ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Aslında, uzun süredir planladığımız bir sohbet toplantısıydı. Bu vesileyle bugün burada aranızda olmaktan büyük bir zevk duyduğumu öncelikle ifade edeyim. Bu toplantı, bir anlamda Ankara'daki son konuşmalarımdan biri olacak. Çünkü biraz önceki sunuşta Bilkent Üniversitesinde görev yaptığım belirtildi, ama Bilkent Üniversitesinden ayrıldım. Yılbaşında İstanbul'da bir başka üniversitemizde, büyük ihtimalle bir devlet üniversitemizde yeni kadro ve unvanla görevime devam edeceğim.

Tabii bu dönem için Ankara'daki son konuşmam. Bundan sonra çalışmalarım itibarıyla Ankara'dan ayrılmam ya da Ankara'nın beni bırakması biraz zor, o yüzden sık sık geleceğim. İlerleyen zaman içerisinde çalıştığım diğer konularda da sizlerle birlikte olur, görüşlerimizi paylaşıyoruz, tartışıyoruz.

Bugünkü konumuz, demokrasi. Biraz önce açılış konuşmasında rektör seçimlerine değinildi. Yakında yerel seçimler olacak. Bütün bunlar aslında demokrasiyle bağlantılı konular ve süreçler. Ancak demokrasi tanımı, bu konuda çalışanlar bizler için bile biraz muğlâk, yani demokrasi hepimiz için bir ideal.

Yaptığımız çalışmalarda şunu gözlemliyoruz: Herkes dünyanın hemen her yerinde bilerek ya da bilmeyerek, bilinçli ya da bilinçsiz bu demokrasi kavramını bir ideal, en üstte bir yerde görüyor ve ona ulaşmak için birtakım çabalar içerisinde bulunuyor. Ancak demokrasiyi tanımlamamız biraz da zor. Ampirik olarak, yani daha elle tutulur, gözle görülür bir biçimde siyaset bilimi çerçevesinde şu şekilde bir tanımla ben de kabul ediyorum: Yönetimin seçimle işbaşına gelip gittiği, kararlara olabildiğince vatandaşların katıldığı, yönetimin halka hesap verdiği, yargının açık, bağımsız ve güvenilir olduğu, yasalarında yine ya temsilciler aracılığıyla ya da bizlerin de dolaylı bir biçimde; çünkü bugünkü nüfus ortamında ya da yoğunluğunda herkesin o ilk demokrasi anlayışının ortaya çıktığı site devletlerindeki gibi ki, o zamanlarda bile herkes yine katılamıyordu.

Hepinizin bildiği gibi, günümüzde dolaylı bir biçimde temsili demokrasi dediğimiz bir kavram her ne kadar eskise de, her ne kadar yozlaşsa da, her ne kadar sıkıntılarla karşılaşsa da, hemen hemen tüm dünyada demokratik ülkelerde bir tür temsili demokrasiyle yönetiliyoruz. Ancak temsili demokrasinin içtenlik kazanabilmesi için öncelikle tabanın iyi tanımlanması, bu karar alma süreci ki, demokrasinin özü bir karar almadır, yani hepimizi ilgilendiren konularda temel ihtiyaçlarımız diyelim. Maslovcu, benim hiç unutmadığım, sosyoloji derslerinden öğrendiğim, Maslov'un yedi hiyerarşisi, ihtiyaçlar sıralaması, öncelikle karnımızı doyurmak, barınacak yer bulmak vesaire, en sonunda bulabilirsek sevgi gibi, şefkat gibi ihtiyaçlarımız da var. Tüm bunlar esas olarak günümüzde yönetim mekanizması; adına ister hükümet diyelim, ister yönetici elit diyelim, seçkinler diyelim, kim olursa olsun, yürütme erkinde bulunanların ya da yürütleyle doğrudan ya da dolaylı bir biçimde etkileşimde bulunan aktörlerin, kurumların ve kuruluşların sorumluluğudur, yani sayılabilen ve sayılamayan.

Sizler pozitif bilimden gelen kişiler olduğunuz için belki bunları anlatmak daha kolay. Dokunabildiğimiz ya da dokunamadığımız, maddi ya da manevi olarak tanımladığımız tüm ihtiyaçlar, günümüzde belki piyasa ekonomisi -ki, o da çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalıyor- Batı demokrasilerinde yeniden bir devletçilik, yeni tür devletçilik ya da devlet müdahalesiyle karşı karşıya olduğumuz bu günlerde ister daha devletçi, ister daha az devletçi olsun, tüm yönetimlerin sorumluluğu halkın ihtiyaçlarını karşılamaktır. Dolayısıyla bu süreçte biz halk, yani edilgen vaziyetteki

yürütmeye katılma çabası olan aktörler, gerekse yürütme erkinde olan aktif, etkin konumdaki seçilmiş kişiler hepimizi ilgilendiren kararları ortak bir biçimde almak durumundadırlar. Aksi takdirde *“bir sabah uyandım, halkım için en iyisinin bu olduğunu rüyamda görmüştüm ve uyguluyorum”* türünde hikâyeler artık geçerliliğini yitirmiştir.

Günümüzde daha sorumlu, örnek nitelikte ve halkını ya da yönetimi altında bulunanları daha yakından tanıyan, tanımak isteyen ve tanıma kapasitesine sahip yürütme erki aktörleri daha başarılı oluyor. Daha uzun ömürlü demeyelim, çünkü konumuza geleceğim, böyle bir giriş yapmak istiyorum. Belki zihinleri de biraz karıştırmak pahasına, ama günümüzde yürütme erkinde bulunanlar veya gider konumunda bulunanların ömrü giderek kısalıyor. Biyolojik anlamda değil, tıbbın imkânlarıyla önde gelen liderler ister ülkemizde, isterse başka ülkelerde ortalama olarak daha fazla yaşıyorlar. Ancak yönetimde bulunmaları ya da bu oturduğumuz sandalyelerde oturma süreleri giderek ömürleri kısalıyor, yani devir hızı giderek artmaktadır.

Dolayısıyla burada bizim için önemli olan belki kalış süremiz değil, ama performans dediğimiz ya da başarı ölçütü olarak alacağımız yani bulunduğum bir ay içerisinde ya da bir saat içerisinde acaba dinleyicilere etkili ve yeterli düzeyde bir sunuş yaptım mı? Yoksa burada 10 yıl, bu sandalyede her hafta dinleyicilere sunuş yapmamın bana göre bir başarı ölçütü olması söz konusu değil. Önemli olan belki bir saat konuşup, ama 10 yıl etki yaratacak veya 10 yıl bile çok, ama 3-5 yıl etki yaratabilecek bir etkileşim içerisinde bulunmak. Bu konuşma olabilir, kararı uygulama olabilir veya uygulanan kararları denetim süreci dediğimiz, yani yasama, yürütme, yargı süreçlerine klasik temsili demokrasinin üç erki çerçevesinde düşündüğümüzde bizim için önemli olan başarı ölçütüdür.

Tabii hepimiz belli bir yaştayız. Aramızda çok genç arkadaşlar da var, onları istisna tutarak söylüyorum. Dolayısıyla biyolojik anlamda çok fazla bir rekabet içerisinde olacağımızı düşünmüyorum. Ancak hep yakınız; çocukluğumuzdan beri hâlâ siyasetin içinde bulunan liderler kavramı Türk siyasetinde çok sık konuşulan, olumlu anlamda değil, ama olumsuz anlamda kullandığımız bir ifade tarzıdır ve genellikle tabii yakınma, liderlerin kalış süresiyle paralel olmayan ya da olumlu bir ilişki içerisinde olmayan başarısızlıklarını aklımıza getirir. Ancak, çaresiz bir biçimde

ya onlardan daha başarısız ya da yeniden onlarla birlikte son on yılları geçirmek zorunda kaldık.

Şimdi buradan parti ve parti içi demokrasiye gelmeye çalışacağım. Tabii ben kendime daha az, sizlerin sorularına daha uzun vakit ayırmak durumundayım. Yöntem olarak bu yüzden kısa tutmaya çalışacağım. Hem de genellikle yakındığınız gibi yetki gaspı şeklinde bana verilen bu olanağı kötüye kullanmak istemiyorum. Tartışmayı tercih ediyorum. Sizlerin sorularınızı açmak ve onlar üzerinde irdellemelerde bulunmak benim için daha önemli. Gerek Türkiye Cumhuriyeti 1961 ve 1982 anayasalarında, gerekse dünyanın pek çok demokratik ülkelerinde düzenlemelerde, hepsinde değil, ama en azından toplumun tümü ya da ortalaması yönünden partiler, demokratik, siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları.

Türkiye’de bu tabir biraz çelişkili. Bunu da başlangıçta ifade etmemiz bir olgusal saptama açısından yararlıdır. Her ne kadar bugünkü anayasamızda siyasi partilerin demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez bir unsuru olduğunu söylemekle beraber, siyasi partilerimiz kapatılmaktadır. Bu da bir çelişkidir aslında. Neden kapatıldıklarını belki daha sonraki haftalarda ya da aylarda yeniden birlikte tartışabiliriz veya bu konuda daha yetkin uzman kişiler bu konuyu sizlerle tartışabilir. Ancak bir saptama olarak bunu da belirtmekte bir yarar görüyorum. Eğer siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsuru iseler, birincisi, siyasi partiler demokrasinin etkin ve etkili bir biçimde hayata geçirilmesi için sorumluluklar taşımaları. İki, bu sorumluluk anlayışı içerisinde faaliyetlerini devam ettiren siyasi partilerin de kapatılmaması gerekir. Türkiye’de gerek doğrudan ya da fiilen gerekse yargı kararıyla, dediğim gibi bu kararlar tartışılabilir, doğru muydu, yanlış mıydı? Bugünkü gündemimiz o değil, ama ben bir saptama olarak, yani burada parti içi demokrasiyi tartışıyoruz. Ancak öncelikle parti demokrasisini tanımlamamız gerekiyor ki ondan sonra bu partilerde kendi iç işleyişlerinde ne kadar demokratik ilkelere sadıklar, onu daha huzuru kalple tartışalım. Oyunun kuralları dediğimiz kurallarımıza paralel olarak hepimiz gündelik yaşantımızı tesis ediyoruz.

Ben bugün gelmeden önce de yine on yıl önce yaptığımız araştırmalara da şöyle zaman elverdiğince baktım. On yıl önce neleri tartışıyormuşuz, bugün neleri tartışıyoruz? Yine aynı şeyleri tartışıyoruz. Bilmiyorum, futbolda olduğu gibi Erman Toroğlu’na mı, Hıncal Uluç’a mı ihtiyaç var? Ancak bu oyunun kuralları çok iyi

çizilmediği gibi oyunun kurallarını aradan geçen zamana rağmen içselleştirememişiz, yani benimsememiştir. Çark dönüyor, çarka çomak sokmayalım, bizim de işlerimiz bozulur. Bugüne kadar gerek Anayasada, gerekse Siyasi Partiler Kanununda pek çok değişiklik çabası içine girildi. Bizim beklediğimiz ki bu çalışmalardan birine ben de katıldım. Hem raportör olarak, editör olarak 2003 yılında, fakat hâlâ Meclis gündemine gelmedi.

Buradan bir saptama daha yapacağız: İster demokrasi, ister demokrasi dışı bir yönetim olsun, hem yönetenler, hem de yönetilenlerin samimiyetini beklemek durumundayız. Yani eğer bir totaliter yönetim, vatandaşları samimiyetle yönetiyorsa ve vatandaşlar samimiyetle o totaliter rejime bağlı iseler, bence marjinal fayda sağlanmış olur. Tıpkı bunun gibi demokrasi diye tanımladığımız rejimlerde, yönetenler ve yönetilenler bu tür bir rejimin asgari müştereklerine samimiyetle bağlı iseler, o rejim işlerlik kazanır. Tıkanıklıklarla karşılaşılsa bile çözüm birlikte bulunur.

Bunları neden söylüyorum? Bunlar birer hem olgusal hem de bir anlamda felsefi unsurlar. Demokrasi, parti içi demokrasi gibi konuları tartışırken, bunları gözardı ederek yani bizim toplumumuzda demokrasi, katılım; karara katılım, saygı; yani kurallara saygı, kuralları ihlal edenleri ifşa... Ben siyasi etik üzerine çalışıyorum. Şu anda da bir model yasama etiği geliştirmek üzere bir kitap yazıyorum. O da belki yılsonuna kadar kamuoyuna sunulacak, bir kuruluşumuz tarafından.

Siyasetçilerle konuştuğumuz zaman şunu gözlemliyoruz: Bu tür bazı temel kavramlar konusunda hepimiz çok idealist olarak "evet çok güzel" diyoruz. Fakat ya bilmiyoruz ya da uygulamada bu kavramları hayata geçirmek için yeterince çaba sarf etmiyoruz. Bir şeyi sevmek; mesela ben Mülkiyeliyim, siz İTÜ'lüsünüz veya Galatasaraylıyız, Fenerbahçeliyiz. "*Seni uzaktan sevmek aşkların en güzeli*" diye bir şarkı vardı. Çocukluğumdan hatırlıyorum. Demokrasi böyle uzaktan sevilebilecek bir şey değil. Bizzat içine girmemiz, sorumluluk almamız ve sorumluluk mevkiinde olanları denetlememiz, onların da halka karşı sorumlu olması ve halka hesap vermesini gerektiren bir süreç. Biraz önce başlangıçta belirttiğim gibi şekli bir demokrasi anlayışını kabul etmişiz, o da az çok Türkiye'de yerleşmiş. O konuda çok da kendimizi aşağılarda hissetmememiz gerekiyor.

En azından 1950'den bu yana askeri müdahaleler dışında "*şekli temsili demokrasi*"yi işletmişiz. Seçimler yapıyoruz, oy veriyoruz, çalınan oylar olabiliyor,

satın alınan oylar, ama iyi kötü ki demokrasinin beşiği ülkelerde de bu tür sakatlıklar oluyor. Ancak demokrasiyi bir süreç olarak hayatımızın bir parçası haline getirmedi. Dolayısıyla ben yine bugün futbol, siyaset; klasik bir yaklaşım içerisinde belki olacağım, ama daha maçın başında 1-0 yenik durumdayız, onu da tespit etmemiz gerekiyor. Benim çalışma alanlarımdan biri Parlamento. 1987'den bu yana Parlamento çalışıyorum, doktora tezim de TBMM üzerine. Yoğunlukla çalıştığım alan parti örgütleri. Geçen sonbahar seçimden hemen sonra parti örgütleri üzerine altı ilçede saha çalışması yaptık. Bunların biri Diyarbakır Merkez İlçe. Diğerleri son iki seçim sonucuna, oyların dağılımına göre tespit ettiğimiz, aynı zamanda ilçelerin sosyoekonomik gelişmişlik endeksi çerçevesindeki kategorilerle, birbirleriyle mukayese edebileceğimiz ilçelerde, TBMM'nde 2007 seçimlerinden bu yana temsil edilen partilerin yerel örgütleriyle yüz yüze görüşme yaptık.

1998'de benzer bir çalışmayı Tarhan Erdem Başkanlığında, Mehmet Kabasakal ve Ali Çarkoğlu yapmıştı. Ama Tarhan Bey esas olarak saha çalışmasını yürütmüştü. Ben de benzer sorularla Parlamentoda milletvekilleriyle parti içi demokrasi anlayışını çeşitli yönleriyle sorgulamıştım 1998'deki 20. dönem Parlamentosunda. Geçen yıl da TÜBİTAK'ın verdiği ufak bir destekle çok tasarruflu davrandık. Bunu da şeffaflık olsun diye söylüyorum. TÜBİTAK bize 20 bin lira verdi. Ama biz 8 bin lirayı, tasarruflu bir saha çalışması yaparak iade ettik. Bu çalışmada şunu gözlemledik ki, 10 yıllık değişen süreçte partiler değişti, bazı partiler kapandı, yeni partiler geldi, varolan partiler yapı değiştirdi. O tarihte CHP'nin yönetimi farklıydı. Yeni bir yönetim geldi, ancak çok fazla bir şey değişmemiş, hatta belki daha olumsuzza doğru gitmiş. Partilerin geneli olarak söylüyorum.

Seçimlerden sonra tabii ki aktif parti üyeleri yorulmuş olur ya da seçimi kazananlar çok mutludur; genellikle öyle. Bizim iktidar partilerinin genel ilçe merkezleri daha yoğun ve kalabalıktı. Diğer partiler ise, âdeta yaz tatili havasında idi. Şunu gözlemliyoruz: Sizler de mutlaka aktif olarak herhangi bir partiye üye olmasanız bile çocukluğunuzdan beri bugüne kadar geçen süre içerisinde, genç arkadaşları yine istisna tutuyorum. Onların demokratik deneyimi daha sınırlı kuşkusuz. Ancak ben mesela, Trabzonlu bir kişiyim. Trabzon'da benim çocukluğumdaki siyasi parti faaliyetlerini düşündüğüm zaman partilerden yine bağımsız, tüm partiler çerçevesinde. Bugünkü partilerin faaliyetlerine ve seçmene yaklaşımlarına

baktığımda, çok büyük değişiklikler var. Bana göre olumsuz değişiklikler var. Yani seçmenle partiyi bir araya getiren ya da seçmeni aktif üye haline getiren etkenler, unsurlar çok değişmiş vaziyette.

Tabii dünya da değişiyor, sadece Türkiye değil. Dünyada da artık 1950'lerin, 1960'ların kitle partileri yok. Batı Avrupa ya da Avrupa Birliği Üyesi ülkeler çerçevesinde işçi sendikaları önemini kaybetti ya da diğer kitle örgütleri, partilere desteğini çekti. Ancak bana göre, bu konuyu çalışmakla beraber, Türkiye'de iyi tanımlayamayacağım garip bir üyelik, üye kimliği var. Bu üye kimliği, dönemden döneme değişiyor, hatta partiler arasında geziyor. Parti ile hiçbir ilgisi yok. Partinin ideolojisinden haberi yok, ama partinin liderini çok iyi biliyor. Lider eşittir Tanrıdan sonra gelen. Abartarak da kullanmak istemiyorum, ben çalışmalarımında mutedil bir insanımdır, radikal ve fanatik kavramları kullanmak istemem, ama o nevi bir şey görüyoruz. Yani bir örgütten ziyade partilerin bir örgütsel kimliği ve bütünlüğünden ziyade partiler liderle eşitlemiş vaziyette. Yani lider giderse; o yüzden liderler gitmiyor. Sonuçlardan birini başlangıçta söyleyeyim. Liderler de belki parti yaşasın diye gitmiyor olabilirler. Çünkü hep liderleri eleştiriyoruz “*yahu, neden gitmiyorlar?*” diye. Bugün biraz onlara da olumlu yaklaşalım. Böyle bir hava var. Yani parti faaliyetleri, partinin ideolojisi, partinin görüşlerini hayata geçirmek; bu tür kaygılar genellikle yok.

1960'ların sonunu hatırladığımda, kendi çocukluğumu hatırladığımda, Trabzon gibi bir yerde -ki, Trabzon siyaseten çok eski zamanlardan beri mümbit yerlerden biridir- seçilen milletvekili sayısı az olmakla birlikte, o dönemler bayağı aktifti. Aktif derken, insanların birbirine fiili ve fiziki tecavüzünden bahsetmiyorum. Ancak bir coşku, bir etkinlik vardı; seçimden seçime birtakım şeyler ve kurulmuş belli çemberler içerisinde devam eden hayat. Tabii bütün bunlar başlangıçta belirttiğim gibi oyunun kurallarından da kaynaklanıyor olabilir. Ancak oyunun kuralları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunumuz bu tür yapılanmaları etkilemekle beraber, herhalde ondan önce siyasi kültürümüzü de masanın üzerine koymamız gerekiyor ki, öncelikli unsur siyasi kültürdür.

Biz siyasi kültürümüzle daha önce de söylediğim gibi demokrasi, katılım, sorumluluk, hesap sorma, hesap verme gibi temel kavramları. Anket yapmayacağım, “*yüz kişiye sorduk şu kadarı şöyle cevap verdi*”, ama ben kendimden söyleyeyim.

Mesela, evde pek demokratik, eşitlikçi şeyimiz var. Ancak çok da demokratik olduğumuzu –kendim özeleştiri yapayım- söyleyemiyorum. Yani kim önce karar alırsa onun kararı geçerli oluyor. Zamana karşı yarışıyor muyuz gibi. Dolayısıyla siyaset de öyle; kim daha hızlı davranırsa o her şeyi ele geçiriyor. Çünkü karar alma süreci ile ilgili teamülleri geliştirmemiştir. Yani bu odanın içinde 100 kişi var, bu 100 kişinin her biri de eşittir. O halde, her birinin görüşünü almalıyız, gizli olarak, yani zımnen veya açık olarak düşüncesi yok. Tekrar bakayım dedim, yanlış şeyler söylememek için. Parti tüzüklerimizi, bugünkü İktidar Partisi Tüzüğü çok demokratik bir biçimde lanse edildi. Fakat daha sonra hatırlıyorsunuz, 2003'teki tüzük değişikliğinde İktidar Partisinin Tüzüğü de klasik parti tüzüklerimize dönüştürüldü. Son karar mercii lider. Lider ne derse; işte çarşaf liste olayları, liderin son seçiciliği vesaire...

Anlaşıyor ki sadece zaman baskısı nedeniyle "*bizim evde ben karar aldım ve yaptım*"dan öte, kurumlarımızda ister siyasi, ister ekonomik, ister teknik, ister bürokratik kurumlarımız olsun, nasıl karar alınır, böyle bir teamüller zinciri yok, çünkü bu kararlar, hepimizi etkileyen kararlar, aday belirlemeden tutun da parti politikası... Mesela, bazen partilerden yine bağımsız herkes konuşuyor. Mikrofon uzatılan herkes konuşuyor. Kim adına konuşuyor? Sonra parti sıkıntıya giriyor. Partinin görüşü mü, kişinin görüşü mü? Sonra lider bir genelge yayınlıyor, "kimse konuşmayacak" Bu sefer her konuda bugün ne alınacak konusunda bile, lider konuşuyor ya da Başbakan konuşuyor. Çok önemsiz konular. Bunlara neden giriyorum? Birazdan sıralayacağım konular, sizin sorularınızı açacağım konuları tartışmadan önce, buna bir bakmamız lazım. Yani bu bir tarz, üslup, adap...

Bunları tartışmadan; biz siyasi partilerimizi, kendi derneklerimizi bile "*ben yine kendi derneğimi, sizin derneği değil*", ama Siyasi İlimler Tük Derneğinin Yönetim Kurulundayım. Bir dönem Başkan Yardımcılığı da yaptım. Genel kurulları maksimum 30 kişiyle yapabiliyoruz, otuz kişiyle yönetim seçiyoruz. Ben de parti içi demokrasi çalışıyorum. Bazı hocalarımız beni yolda görünce "*Yahu, genel kurul olmuş hiç haberimiz yok*" diyorlar. Burada kim suçlu? Genel Kurul ilanı yönetim tarafından gazetelerden birinde yayınlanıyor. Herkes o gazeteyi almıyor. İlçe isimleri verince ilçeler alınıyor. Ben de o yüzden ilçe ismi vermeyeceğim. "*Orada bir köy var uzakta*" yerin gazetesinde yayınlamıyoruz, ama tabii ki herkesin almadığı bir gazete olabiliyor. Ancak öbür taraftan kayıtlı üye diye bizim listemizde bulunan, Siyasi İlimler

Türk Derneğinin, bu bir meslek örgütü. Yani siyaset bilimcilerin ve bu alanda çalışan öğrencilerin, akademisyenlerin üye olduğu ya da uzmanların üye olduğu bir dernek.

Arkadaş, genel kurul ne zaman olur, ne zaman olacak, kim aday? İlgi de yok, yani hep yine klasik şey, apartman yönetimini gündeme getiririz. Ben bugün fazla girmeyeceğim ama. Bütün bunlar aslında tüm sürecin birer parçası. Ancak siyaset tabii vitrinin önünde. Yani biz yaşadığımız apartmanı tartışmaktan imtina edebiliriz. Burada siyasetçilere mesaj; siyasetçilere hep bunu söylüyoruz: "Siz örneksiniz".

Apartmanda yönetime katılmıyoruz. Bir başkan var; paraları topluyor, bankada faize koyuyor, belki kendisine araba alıyor, boya yaptırırken evinde tadilatları yapılıyor. Aylık aidatları bilmiyorum sizin apartmanlarda, ama bizim oturduğumuz yerlerde başkanlar aidat da ödemiyor. Çünkü o âdeta manevi bir ödenti maaş şekline dönüşüyor ki bana göre dönüşmemeli. Çünkü o gönüllü bir hizmet. Ancak siyaseti tartışmak zorundayız, çünkü siyaset; bu ülkede yaşayan yetmiş milyonu ilgilendiriyor. Apartmanda 40 daire olabilir, 10 daire olabilir. Ancak Türkiye'de 81 vilayet, 940 ilçe, 40 bin küsur köy, beldeler şey yapıldığı için onları saymıyoruz artık. Böylece liste uzamıyor. Şimdi burada gündelik hayatımızdan bağımsız bir siyaseti tartışamayız. Bizler de fiilen siyasete girmek zorundayız. Yani siyaseti hepimiz değil, ama en azından aramızdan yüzde 5, yüzde 2 siyasette olup bunu siyasetçilere hatırlatmamız ya da girmesek bile dilekçe, mektup, elektronik posta vesaire...

Ben Parlamento'ya gittiğim zaman sayın milletvekillerinin, özellikle yenilendi, ama eskilerin bu tür baskılardan zaman zaman bunaldıklarını gözlemliyorum. Eğer bir kontrol varsa, izleme varsa o zaman siyasetçi de kendine biraz daha çeki düzen veya bu kurallara daha fazla uymak, daha demokratik olmak, daha saygılı ve daha sorumlu davranma yönüne doğru gidiyor, çünkü kurallarla biz her şeyi yapamıyoruz. Bu birazda kuralların hayata geçirilmesi, ama aynı zamanda kuralları benimsememizle ilintili bir şey.

Ben iyi insan, iyi vatandaş olarak gecekondü yapmadım, ama gecekondü yapma yeteneğine sahip olan pek çok insanla yakın ilişkim vardı. Onlar köşeyi döndü, ben dönmedim, çünkü ben kuralları benimsemişim, yani ben burada örnek olarak kendimi lanse etmiyorum, ama aklıma geldi. İTÜ olunca gecekondü, mühendislik, mimarlık... Bakanlar var; evleri kaçak ya da meskenleri yasadışı. Toplum bunu benimsemiş, siz istediğiniz kadar Gecekondü Kanunu, İmar Kanunu

var deyin, yasadışılık eğer sizin içinize işlemişse, -bunu sadece bakan için söylemiyorum, belki bakmayanlar için de söz konusu olabilir- yapacağınız ne var? Yapacağınız, bu kuralları hayata geçirmek için bir adım atmak.

Siyasi Partiler Kanununa baktığımız zaman Anayasa ne diyor? Siyasi partiler demokratik parlamenter hayatın vazgeçilmez unsuru, çok güzel ideal bir şey, ama bunlar ne kadar demokratik, ne kadar vazgeçilmez? Onları yine zihnimize tartışma konusu olarak tutalım. Yine 4. madde, gördüğünüz gibi bunu sayıyor, izleyebiliyor musunuz, görüntü olarak, bilmiyorum. Parti içi demokrasi dediğimiz zaman, bizim aklımıza gelen bazı yönler var ya da unsurlar var, bunlara kısaca değinip sizlerin sorularını alacağım.

Taban üyedir, biraz önce de altını çizdiğim gibi, bir partinin kurucu ögesi lider değildir. Her ne kadar bizde, uygulamada, fiilen, parti eşittir lider haline gelmiş olmakla beraber, demokrasilerde partinin kurucu ögesi üyedir, üye olmadan, burada gördüğünüz gibi 5.Madde; vatandaşlar siyasi parti kurma hakkına sahiptir. Tabii ki, belli kuralları yerine getiren vatandaşlar, yaş unsuru, herhangi bir yasal sınırlılığı olmayan kişiler.

Gördüğünüz gibi üye olma yeterliliğine sahip en az 30 Türk vatandaşı, bunlardan biri sonradan lider olabilir. Parti genel başkanı, sekreteri, yöneticisi olabilir. Burada mantık sıralamasına baktığımızda, kurucu öge üye. Ancak bizde maalesef üye eşittir hiç. Üye giderek niteliksizleştirilmiş vaziyette, sadece bir nicelik unsuru, ancak öbür taraftan baktığımızda üye olmakta nicelenmekle ilgili. "Eğer böyle bir fiil türetebilsem, yani bu partiye özellikle iktidar partisine üye olursam, ben kantitatif anlamda bir gelişme sağlayabilirim" düşüncesi de var, tümüyle de bir üyelik bir hiç değil, ama eğer iktidar partisinde veya güçlü bir muhalefet partisinde üye iseniz sizin oradan beklentileriniz var. Sadece partinizin görüşleriyle iktidara gelerek politikalarını hayata geçirme gibi bir ülkü idealin ötesinde, özellikle 1980'den sonraki üye zihninde temel ülkü, bunu tabii istisna tutarak söylüyorum. Ancak üye kayıtlarını inceledim, yaptığım çeşitli araştırmalarda. Mesela, bazı partilerde özellikle iktidar partilerinde aile boyu üyelik var. Aslında Siyasi Partiler Kanununda öyle bir şey yok. "Nedir bu aile boyu üyelik" on hane halkında reşit olan, herhangi yasal sıkıntısı olmayan herkes partiye üye olmuş, bunların kaçısı acaba partinin kapısına gitmiş, içeri girmiş, muamma bir durum var.

2000'de yaptığım siyasetin finansmanı araştırmasına göre Türkiye'de 13 milyon kayıtlı üye vardı. Tabii bunlar mükerrer, ölü, sahte vesaire, her şey dahil. Üye yazımları yenilendi, cumhuriyet başsavcılığı partiler bürosu daha sıkı denetim içine girdi, bilgisayar sistemine koydu. Böylece mükerrerlik kaldırıldı, ölüler artık kaydedilmiyor. Özellikle iktidar partileri yönünde üye sayısı milyonları bulmaya başlamış vaziyette. Bu sağlıklı bir durum değil, çünkü sağlıklı demokrasilerde nitelikli üye kavramı; bu yeni bir kavram değil, 90'lardan itibaren nitelikli üye kavramı ortaya çıktı. Kitle partisinde, partinin ideolojisine gönülden bağlı, herhangi bir maddi karşılık beklemeden, parti için kendini seferber eden üye anlayışı kalktı ortadan, çünkü insanlar iş gücü vesaire, sürüler halinde. Üye tablosu önümüzde yok, ancak az, öz, partiyi bilen, parti ideolojisini bilen, partinin kararlarına katılan, tabandan tepeye kadar ve aynı zamanda partiye sınırlı da olsa gücü oranında katkıda bulunan üyelik kavramı.

Bugün bizde partilere üye aidatı ödenmez, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu 61. maddesi birinci gelir kaynağını üye aidatı diye sayar. Bu bir hukuki anlamdır, yani "*partinin temeli üyedir*" tanımlaması yapıyor. Ancak çalışma alanlarımdan biri, siyasetin finansmanı. 83'ten bugüne kadar parti gelir kaynaklarını incelediğimde şunu gözlemledim: Üye aidatı sürünüyor, ya da yok, çünkü birincisi ekonomik sıkıntılar var tabii, kimse aidat ödeyemiyor. Öbür yandan, partilerde üyelere aidat toplamak cesareti bulamıyor, çünkü üyelik hukuku o kadar zedelenmiş ki "*aman ürkütmeyelim kimseyi, dursunlar, haberli habersiz, üye olarak biz onları gösterelim, seçimde onları oy olarak geri alırız*" düşüncesi herhalde hâkim.

Yasal olarak üyelik hukukuyla ilgili pek çok sorunlar var. 2003'te yaptığımız çalışmada bunları hukuki bazı kayıtlara koymak istedik. Tabii ki, herkes her istediği partiye üye olmak üzere başvurabilir. Ancak partinin de kendi süzgeci olup, herkesi üye kaydetmemeli, vatandaşlara cevap vermeli. Uygulamada en fazla tartışma konusu, partiye yapılan başvuruların uzun bir süre cevapsız kalması. Bazı partiler kayıt koymuş; mesela AK Parti 30 gün süre koymuş, üst kurullara itiraz hakları var vesaire... Ancak bu konu tabii uygulamada bazı sorunlar yaratıyor.

Parti içi demokrasiyle ilgili ikinci yön ya da tartışılacak olan unsur partilerin yönetimi, tabandan tavana kadar. Son değişiklikle belde teşkilatları, idari olarak kaldırıldığı için pratikte neler yapıyor, bilmiyoruz. Ancak ilçe teşkilatından -ki,

partilerin nüvesini teşkil eden tabandaki teşkilattır- oradan tepeye doğru bir hiyerarşik yapılanma içerisinde ilçe, il sonra merkez karar yürütme kurulu, genel başkan ve küçük gurubu şeklinde kısaca özetleyeceğiz, Siyasi Partiler Kanununun çizdiği tekçi model çerçevesinde partiler kendilerini örgütleyiyorlar. Ancak genel olarak uygulamaya baktığımızda, her ne kadar burada Siyasi Partiler Kanunu bütün bu süreçlerin demokratik teamüllerle gerçekleştirileceğini vurgulamakla beraber, hem çizmiş olduğu şema, hem de bizim siyasi kültürümüz pek de demokratik uygulamalara cevaz vermiyor, izin vermiyor.

Son çerçevede ne oluyor? Bu yönetimlerin seçiminden başlayarak parti içi demokrasinin üçüncü yönü her düzeyde -yerel seçimler ve genel seçimler de- aday belirleme. En tepedeki, ister ona cunta deyin askeri bir tabirle, ister prezidyum, çünkü bizim medya literatürün de bu tür kavramlar çok sık kullanılıyor, ben pek doğru bulmuyorum, ama bugün biraz da ortamı ısıtmak için bu tür tabirleri kullanmak lazım. Ne görüyoruz? Yönetici elit dediğimiz; klasik siyaset bilimi literatüründe azınlık bir grup. Aday belirlemeden parti politikalarının belirlenmesine kadar lider ve çevresine yakın bir gurupla işler yürütülüyor.

Tabii bu bağlamda düşünülmesi gereken bir başka yön, disiplin ilkeleri. Türkiye’de bu çok hassas bir nokta. Teşkilatların fesihleri, yerine yenilerinin getirilmesi, bu arada disiplin uygulamaları da parti içi demokrasinin önemli unsurlarından biri.

Son unsur da tabii ki, para. -bu sadece çalıştığım bir konu olduğu için söylemiyorum- parti içi demokrasiyi belirleyen en önemli unsur para. “*Parayı veren düdüğü çalar*” şeklinde değil, ancak siyasi partinin finansman kaynakları, partinin yönetim tarzını belirler, tek başına olmasa bile büyük oranda belirler. Üyelik aidatının ödenmediği bir sistemde, üyelerin sesinin -bırakın ne kadar dikkate alındığını- ne kadar süre için dikkate alındığı, önem taşıyor ya da önemi az.

Dolayısıyla toparlayacak olursak, parti içi demokrasi deyince; aklımıza lider oligarşisi, lider sultanı diye yine günlük konuşmalarımızda ya da medyada yer alan kavram var. “*Lider oligarşisi ya da lider sultanına giden yol nerelerden geçiyor?*” diye soracak olursak, biraz önce sıraladığım üyelik hukuku, yönetim mekanizmalarının seçimi ve işleyiş tarzı, her düzeyde aday belirleme, disiplin kuralları ve bunların işlenmesi, son olarak da finansman. Buna başka unsurlar da

ilave edebiliriz. Genel olarak içinde yaşadığımız koşullar parti içi demokrasinin daha çok veya daha az olmasına; çünkü şunu da unutmamalım: Çoklu bir yaklaşım içerisinde partilerin de disiplinli bir hayatı olması gerekiyor. Tabii ki her üye eşit hakka sahip olmalı. Ancak partinin de genel bir çizgisi ya da bir politika dediğimiz, daha somut olarak bir yönü olması, bu yönden sapmalar olmaması gerekiyor. Günlük tartışmalarda “*genellikle sesimizi kısıyorlar, konuşturuyorlar*” vesaire gibi. Ancak neyi konuşup, ne zaman, nerede, nasıl konuşacağımız ki, bana göre bu siyasetin tanımı. Bunu Heralt Lasver diye Amerikalı, 50’lerde yazdığı kitabın hemen hemen başlığı gibi bir şey: “Ne, ne zaman, nasıl, niçin eşittir politika.”

Herkes benim gibi Trabzonlu, çok çabuk sinirleniyor, mikrofon uzatılan konuşuyor. Şunu söylemek istiyorum: Parti içi demokrasi olmalı. Ancak parti içi demokrasinin bu bileşenlerine bakmak, aynı zamanda partiyi “*zikzaklar ve Anadolu fay hattı gibi bir hat üzerinde kalma*” gibi bir durumdan da kurtarmamız gerekiyor. O yüzden bir optimum, yine teknik bir kavram kullanalım mühendislerle beraber bulmamız gerekiyor, ne her şeyin lider tarafından belirlendiği, ne de liderin hiçe sayılarak ya da seçimle gelmiş, belli bir süre için gelmiş yönetim mekanizmasının her kafadan bir ses çıkan bir ortam olduğu takdirde mesela, ben dersi anlatmıyorum, çıkıyorum. Öğrenciler “*çok katılmak istiyoruz*” diyorlar, ancak bunun da kuralları var.

Demokrasi, parti içi demokrasi, bu kuralları benimsemek, herkesin hak ve hukukuna saygı duymak, sorumlu olmak ve hesap vermek, aynı zamanda parti içinde yönetsel dönüşümlerin olması lazım. Yaptığımız araştırmayla ilgili bilgileri daha sonra vereceğim, sorularınızı aldıktan sonra.

Açılış konuşmasına atıfta bulunarak bitireyim: Yönetim. Herkes rektör olmak ister, herkes dekan, herkes bölüm başkanı ve ölüncüye kadar bu ülkede ebedi şef yeterlidir. Biraz ideolojik oldu kusura bakmayın, ama bizde herkes bir makama gelmek, illâ oraya oturmak, oranın ne hazzı varsa bilmiyorum. Hepimiz sandalyelerde oturuyoruz, benim için ayakta durmamak için kullandığım bir oturma aracı.

Görev nedeniyle yurtdışında bazı üniversitelerde bulundum ki, bunlar dünyanın önde gelen üniversitelerinden biriydi. Şunu gözlemledim: Bölüm başkanlığı rotasyon içinde. Genç ya da kıdemli üye bakmadan, herkes iki yıl orayı yönetiyor, ama istediği gibi yönetmiyor. Kurulu teamüller, ihtiyaçlar, kaynaklar ve hedefler çerçevesinde yönetiyor. Gerektiğinde genç üye, kıdemli üyeden fikir alıyor, “*böyle bir*

zorluk var, benim tecrübem yetersiz, ne dersin hocam?” diyor. O da ona yol gösteriyor, yol göstermekten imtina etmiyor, *“bu benim rakibim, kötü işler yapsın da siciline kötü şeyler girsin”* demiyor. Biz böyle düşünmüyoruz, biz hayatı doğuştan itibaren -belki bilmiyorum fazla abarttım- büyük bir rekabet olarak alıyoruz.

Özellikle siyasette herkes bakan olmak, aramızda siyasetle fiilen uğraşanlar da var mesela, ben Mecliste yaptığım çalışmalarda şu açıklamaları biraz manidar bulmuştum: “Filanca milletvekilinin eşi, kocasını rüyasında bakan olarak görmüş.” Bu nedir ki, bakanlık rüyalara giriyor? Hâlbuki bakan olmazsınız, ancak takımın üyesi olup büyük katkılar sağlarsınız. Dolayısıyla parti içi demokrasi anlayışını yerleştirebilmemiz için bazı önkoşullara ihtiyacımız var. Aksi takdirde sandalyeyi ele geçiren *“tek adam ya da tek kadın”* rolünü oynamaya başlıyor, nereye kadar takdiri ilahi. Siyasetin artık fiili ömrü yok, biyolojik ömrü var.

Son yıllarda, biyopolitiks diye bir çalışma alanı, bilimsel bir alan var. Bu bağlamda biz biyopolitiks'i Türkiye'de liderlerin sandalyede kalma süresiyle bağlandırmış oluyoruz.

Sabrınız için teşekkürler, sorularınızla birlikte bulgularımızı sizlerle tartışacağız.

MEHMET SEVEN- Ben de Trabzonluyum, belki onun için sabırsızım.

Bu söyledikleriniz ileri demokraside böyle, ama bir konuyu sormak istiyorum. Örneğin, iktidar bir partinin üstündeki gözükmeyen otorite, yani yabancı güçler var. Durduk yerde olmuyor. Belki çok arkadaşım hatırlayacaktır, 1960'lı yıllarda Demokrat Partinin, daha doğrusu Adalet Partisinin en güçlü insanı Sadettin Bilgiç bilinirdi. Sonra baktık ki, hiç bilinmeyen bir isim, Süleyman Demirel geldi. Sadettin Bilgiç hiç Amerika'ya gitmedi, bu bakımdan bir yanlışlık yaptı. Baktık, Süleyman Demirel geldi ve keza bu hep böyle devam ediyor. Bunu mesela, muhalefet partileri için diyemeyiz, ama buradaki demokrasiyi nasıl yorumlayalım?

Teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Bu konu bütün konular gibi çok geniş, kapsamlı bir konu. Güncel siyasetin sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada; Fransa'da Sarkozy iktidara geldi, yakın çevremizdeki demokratik ülkelerdeki seçimler, Gürcistan, Ukrayna, hatta eski Doğu Avrupa ülkelerindeki siyasi süreçler, benim uzmanlık alanım değil ama toplantılar vesilesiyle gidince oradaki gelişmeleri

arkadaşlarımız aracılığıyla inceliyoruz. Söylediğiniz unsur çok önemli, doğrudan parti içi demokrasiyle ilgili değil, ama demokrasi ve parti hayatıyla çok ilgili bir konu, yani dış faktörler. Dış faktörler deyince; negatif bir tavır alıyoruz.

Şunu unutmayalım: Günümüzde küreselleşme vesaire... Beğenelim, beğenmeyelim, çok yönlü bir yaşam içerisindeyiz, bunlar yoktu. 10 sene önceki sunuşlarımızda, öyle flash disk'le gel, power point veya diğer araçları kullanmıyorduk. Ancak şunu samimiyetle söylemek zorundayız ki, -bilimsel olarak da doğru- bağımsız, demokratik, ulusal ülkelerin siyaseti, dış faktörlerden bağımsız değil artık. Burada çok değişik süreçler var, biz bunun bir parçasıyız. Küreselleşmeyi çeşitli yönleriyle eleştiren bir kişiyim, ama ben de küreselleşmenin bir ajanıyım, ajan deyince umarım yasal olarak tehlikeli olmayacak. Küreselleşme ya da dünyada paylaşılan görüşleri bizler de bir şekilde aktarıyoruz. O anlamda ajan, yoksa gizli anlamda bir ajanlık yapmıyoruz.

Siyasi partiler arasında, Sosyalist Enternasyonal, Hıristiyan Demokrat Partiler Birliği, diğer bağımsız yeşiller vesaire gibi partilerin uluslararası örgütleri var, sendikalar yine öyle. Ekonomik ilişkilere baktığımızda, Türkiye'deki bankaların birkaçı hariç, çoğunun yarıya yakın sermayesi, belki çoğu uluslararası sermaye. Bununla siyasi partilerimizde ekonomik determinizm içerisinde bir açıklama yapmıyorum, ancak şunu söylemek istiyorum; bugünkü yaşam şekli dış faktörleri dışlayarak tanım kabul etmiyor, ama bu hiçbir zaman dış faktörlerin etkisini kayıtsız, koşulsuz kabul ederek, *"kendi oyun kurallarımızı belirleyelim"* anlamına da gelmez. Çünkü burada önemli olan sizin kapasiteniz, siz eğer kendi kapasitenizi ortaya koyabiliyorsanız, bu etkileşim süreci içerisinde dış faktörlerin sizi şekillendirmesini en aza indirebilirsiniz. En önemli örnek Avrupa Birliği biliyorsunuz, ben bu konuyu da çalışıyorum, Anayasa yapma politikaları konusunda önümüzdeki aylarda değerli bir hocamızla beraber yazdığımız bir kitap çıkacak.

2001'den bu yana -bunu reklam olsun diye söylemedim, yanlış anlamayın- Türkiye'de insanların çoğu Avrupa Birliğiyle yattı, Avrupa Birliğiyle kalktı. Kötü anlamda söylemiyorum, mecazi anlamda; sabah yataktan uyanmak ve akşam yastığa başınızı koymak anlamında söylüyorum.

Sonuç olarak, olumlu bazı şeyler söyleyebiliriz, olumsuz şeyler de söyleyebiliriz. Bu çerçevede dış faktörler, özellikle seçimlerde, Ukrayna, Gürcistan,

Polonya, Fransa; Fransa demokrasinin beşiği ülkelerden biri özellikle vatandaş kavramının gelişmesi anlamında beşiği, fakat dış faktörler orada da rol oynamıştır, İngiltere’de de rol oynuyor, Türkiye’de de, Süleyman Demirel’den bağımsız bir biçimde. Turgut Özal da -rahmetli- Amerika’yı ziyaret etti. Türkiye’de tıp yeterli olmadığı için check-up yaptırmak gerekiyor. İlişkileri biliyoruz, ama kimse bu konuda ciddi bilimsel çalışma yapmadı. Türkiye’yi yöneten insanların Washington’dan geçmesi gerekiyor mu, gerekmiyor mu diye bir çalışma yapılmadı.

Saygıdeğer gazetecilerin yaptığı çalışmalar var. Esas itibarıyla test edilecek şeyleri tartışmaktan yanayım, mutlaka payı vardır. “Onları doğrudan siyasete dış güçler getirmiştir. Türkiye’de 42 milyon seçmen var, 16 milyonunu dış güçler yönlendirmiştir”, dememiz de biraz zor, çalışabilirler. Açık toplumda ben, siz, Hans ve Sam Amca, o yabancılar, herkes çalışıyor; her geçen günden daha fazla çalışıyor, siz de onu biliyorsunuz. Yanlış benzetmeler yapmak istemiyorum, o yüzden cümlemi değiştireceğim, sansür yaptım. Dediğim gibi, sizin kapasitenize bağlı bir şey. Siz eğer siyasi kapasite olarak, yeterli ve yetkin değilseniz, bir çaba ortaya koymuyorsanız, bırakın dış güçlerin unsur olarak devreye girmesine, içerideki bazı güçler de, dışarıdaki bazı güçlerden daha olumsuz gelişmelere yol açabilirler. O yüzden günümüz dünyasında dış faktörlerden bağımsız bir süreci ben düşünemiyorum. Bu olacak, ama bunun olumsuz sonuçlarını gözlemliyorsak, biz onu dengelemek ve bertaraf etmek ya da azaltmak üzere çalışmalara girmek zorundayız.

MEHMET SEVEN- Belki başka arkadaşların da vaktini alacağım, ama benim esas söylemek istediğim bu değildi. Bundan birkaç sene evvel, Sayın Oktay Sinanoğlu da 11 Eylül olaylarından sonra buraya gelmişti. Kendisine “dünyayı kim idare ediyor, Amerika mı?” diye sorduğumda; “Hayır, 2 milyon elit grup var, hatta bundan 250 sene evvel, doların üzerine de, ‘Allah’tan büyük yoktur, Allah’tan sonra gelir’ gibi yazıyı da yazan o gruptur, devam ediyor” dedi. Mesela, Amerika’da adam mı yok ki, Obama adam değildir demek istemiyorum, ama en azından yurtdışından, üstelik Amerika’da rengi farklı, politika var.

Esas orada nasıl bir demokrasi var, nasıl gelip enjekte olabiliyor. Mesela, bundan 15 sene evvel -bütün arkadaşlarım öyle düşünür- Türkiye’deki radikal İslamcı partinin maksimum yüzde 15 olabileceğini düşünebilirdi. Bu nasıl yüzde

50'lere çıkabilir? Birileri yönlendiriyor, yoksa global olarak birçok şeyin etkisi var, ona bir itirazım yok.

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Her ülkenin kendine özgü. Amerika üzerine yapılan analizler tabii daha fazla kendi kendileri için yaptıkları ya da dış gözlemcilerin yaptığı analizler. Orada tabii böyle bir hiyerarşik yapı var, İktidar seçkinleri denilen, yıllar önce yazılmış, Whrite Meers diye bir kişinin yazdığı, daha sonra değişik bilim adamlarının yazdığı, tabii ki böyle bir şey var, bu nedir? "Capitol Hill" dedikleri, "Wall Street" dedikleri ki çöktü, demek ki iktidar seçkinleri çöküyor. Bir de Pentagon; yani Amerika'daki yönetim buradadır. Bu üçgen içerisinde, ama bu üçgen de bürokratlar ya da bizim perde önünde gördüğümüz başkanlar ya da başkan yardımcılar doğrudan karar alıcı değil, orada tümüyle hayat bir ekonomi üzerine kurulu. Oktay Bey ne dedi, bilmiyorum, saygı duyuyorum görüşlerine.

Tek başına da ekonomik gücü elinde bulunduranlar, -ben de derslerimde zaman zaman söylüyorum- "Dünyayı böyle karıştırıp da; Seyşel Adalarında limonata içen adam kim acaba?" Eğer böyle bir tanımlama yapacak olursak; herkesi birbirine karıştırıp, keyfini çatanlar ya da bundan zevk alanlar var herhalde.

Amerika'nın kendine özgü adaylarından Mc Cain, Obama ya da daha önceki adaylar, bugünkü Bush, bunlar acaba seçilebilir miydi, Amerika gibi 250 milyonluk bir ülkede başka kimse yok muydu? Orada bu makamlar, aslında çok güçlü makamlar olmakla beraber, aynı zamanda biraz sembolik makamlar. Orayı destekleyenlerin seçtiği, yine dediğim gibi, spekülatif konuşmak istemiyorum, yanlış anlaşılmamak için, ancak rahatlıkla yönlendirebilecekleri, yönetebilecekleri kişiler ya da belli grupların, bunlardan en önemlisi silah tüccarlarıdır.

Konudan konuya girmek istemiyorum, ama ben 11 Eylül'den sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde Duce Üniversitesi'ndeydim, "demokrasinin gelişmesinde hükümet dışı kuruluşların dernek ve vakıfların katkısı nedir" diye bir çalışma yaptım. O arada, ekonomi yönü ağır basan vakıf ve derneklerle de görüşme yaptım. Görüşmek istediklerimden biri, ... Association"dı. Ben bunu avcılar ve atıcılar cemiyetine benzettim. Amerikalı bilim adamları bana dediler ki, "bu dernekle de görüş." Nasıl ulaşacağım? Web sayfalarına girdim, muazzam; hiç avcılar ve atıcılar

federasyonuna benzemiyor. Bana görüşme randevusu vermediler. Bunun gibi çeşitli kuruluşlar var, o kuruluşların arkasında sermayeler var.

Amerika'da lobiler var, biliyorsunuz. Amerika'daki yaşam tarzı farklı, en iyi mi? Hayır değil, ama kendilerine göre bir sistem geliştirmişler, karar alma yeteneğine sahip olmayan insanları da getiriyor. Amerika'da asıl yönetim alt kademedeyken, eyaletler düzeyinde, tabanda yerel politika daha önemli. Oraya seçtiklerini Western tarzı seçmiyorlar, ama nasıl olsa tepeye seçtikleri kişiyi yönlendiren, hem bilinen hem de bilinmeyen kontrol ve dengeleme mekanizmaları var.

Ben de yıllardır çalışıyorum, fiilen politika yapanlarla da görüşüyoruz. Bir aday nasıl ortaya çıkar, hangi yeterlilikleri vardır, gelir ve seçilir? Oya Araslı Hocanın bir kitabı vardı, aday belirleme yöntemleriyle ilgili. O da 1970'lerde yazıldı. Kimse bu konuda kitap yazmaya cesaret edemedi, çünkü belli bir izlenen usul yok, ama Amerika'nın usulü var, Obama seçildi.

Amerika'da medya ve kamuoyu da önemli. Kamuoyunu yönlendiren kanaat önderleri, siyah ırktan başkan seçmenin zamanı gibi bir şey enjekte edildi, Amerika'da siyah ırktan, siyasi liderler vardı, asla başkan olma konumuna gelememişlerdi. Amerikan politikasının uzmanı değilim, ama yakından ilişkide olduğum, arkadaşlarımızla konuştuğum ve okuduğum için biliyorum. Medya, kamuoyu önemli, kamuoyunu yönlendirmek, kamuoyu araştırmaları önem taşır. Seçimi kimin kazanacağı, oylar verilmeden önce büyük oranda bellidir, bizde de öyle olmaya başladı. Dolayısıyla; bunları bilerek düşünmemiz lazım; ben, ne Obama, ne Mc Cain'in çok yüksek ya da çok düşük bir profile sahip olduğunu söylemiyorum. Bence ortalama Amerika toplumunun... Aramızda Amerikalı arkadaşlar olmadığı için rahat konuşuyoruz.

2001'deki Duce Üniversitesi Amerika'nın ilk 10'daki üniversitelerinden biriydi. Orda sizin altını çizdiğiniz, biraz ırkçılığa doğru giden açıklamaya paralel bir şey; tasarruf etmek için ne araba kiraladım, ne de araba satın aldım. Her hafta sonu Halk Otobüsü diyeceğimiz, daha ucuz taşıma aracıyla en yakın, olabilen bütün mesafelere, en uç noktasına kadar gezdim, fakat otobüsün geçtiği hiçbir yerde beyazların oturduğu bir yerleşim aracı görmedim. Ya siyahlar ya Spainikler ya benim gibi böyle üçüncü dünyadan gelmiş veya sarhoş, düşkün, yoksul insanlar.

Bu ampirik gözlemden sonra, fakültede, bölümdeki arkadaşlara dedim ki, ben haftalardır geziyorum, beyaz aramıyorum, yeterince çevrede var, ama fiziki anlamda yerleşimin bir özelliğini tespit edeyim, dedim; otobüslerin gittiği yerlerde beyazlar... Hayır, beyazlar orada yaşamıyor, hatta yıl 2001, siyahlardan beyaz mahallelerine taşınanlar yeni başladı, sosyoekonomik ya da toplumsal prestij olarak kendini ispatlayan görevlerde, mevkilere gelenler daha yeni dediler.

Amerika ilginç bir ülke tabii, bölgeden bölgeye, eyaletten eyalete fark ediyor, ancak benim böyle Amerikan ilk 10 üniversitesinden birinin yerleşim alanında böylesine bir fiziki planlamayla karşılaşmam beni çok şaşırttı, iyi ki dedim Türkiye’de biz böyle bir duruma... Bazı istisnaları var. Türkiye de bizim böyle bir etnik, dinsel, dilsel ya da ırksal bir ayrışma içerisinde çok cüzi, binde bir örnekleri var onu biliyorum, sizler de belki biliyorsunuz, ama öyle bir ayrımcılığımız yok. Hiçbir zaman bizim demokrasimizin Amerika’nın demokrasisinden daha iyi olduğunu da ispatlamıyor. Amerika’da kendine göre insanlar mutlu, iyi kötü bir sistem oturtmuşlar. Bill Clinton bana göre son on yılların en iyi başkanlarından biriydi. Ben tabii uzman değilim, televizyonlarda biliyorsunuz yeterince Amerika uzmanı var, onlara sormamız gerekiyor, ama benim gözlemlerime göre diğerleriyle mukayese edilince, hem uluslararası anlamda daha dengeli, daha dengeli. Bütün siyasetçiler üzerine almasınlar, ama siyasetçilerin zaman zaman yaptığı... Bülent Arınç Bey de son zamanlarda tavsiyede bulundu; *“siyasetçiler para ve kadın konusunda dikkatli olmalılar”* diye. Aramızdaki hanımefendilerden de özür diliyorum, tabii ben cinsiyetlerden bağımsız konuşmak isterim, ama bu tür şeyler oluyor. Sonuç, bizde olsa cezalandırırdık, cezası neyse.

Bana göre senatodaki karar sistemi kurtardı, Bill Clinton’ı değil. Bizde bir tabir var ya, *“kim takar Yalova Kaymakamını?”* Yalova Valisi yakın arkadaşım, ona lütfen söylemeyin, kaymakamları takmıyoruz, ama valileri takıyoruz. Bence sistemi orada kurtardılar, Bill Clinton’ı aklarak, esas itibarıyla rejimi akladılar. Orada sembolik bir durum vardı, bizde ise olmayan sistemi biz her gün yıkmaya çalışıyoruz. Yine burada bir teamül söz konusu. Amerikalı ortalama vatandaş, bizim vatandaşımızdan daha mı zeki; hayır değil. Amerika’ya fazla zaman ayırdık, ama önemli. Orada da başkanlık seçimi geliyor, demokrasi çok önemli, orada da *“oylar kayboldu, çalındı, yakıldı, satıldı”* vesaire...

Gözlemlerimden şunu söyledim; Amerikan vatandaşı galiba ya embesil ya da embesil rolü oynuyor. Yani hiçbir şeye karışmayan, bizde de başladı fiziki planlama; işyeri, alışveriş merkezi, eğlence merkezi, dolap etrafında döner gibi. Amerikan toplumu benim yaşadığım toplum değil, ama bunları bilim adamı olarak ya da bilimle uğraşan bir kişi olarak söylemek zorundayım. Bu bana göre Amerikan demokrasisinin en zafiyet noktalarından biri. İnsanlar aslında politikayla, özellikle federal düzeydeki politikayla çok fazla ilgilenmiyorlar. Yani yerel politikayla ilgileniyorlar, kendilerine ne oluyor, karınları doyuyor mu, verilen hizmetler vesaire... O yüzden seçilen adayların en yetkin aday olmadığı her zaman tartışmaya açık. Özellikle 1960'lardan sonra bu konu herhalde daha fazla gündeme geldi, ama ondan önceki Amerikan tarihinde de bu tür belki değerlendirmenin sonucunda çok yetkin bulamayacağımız başkan adayları var.

Buyurun.

SALONDAN- Efendim verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim.

Ben İTÜ, 1945 mezunu bir mühendisim. Arkadaşlar içerisinde, yaşlıların arasındayım. Tek parti zamanından beri seçimlere katılmış, oyumu vermiş biriyim. Yalnız o günden bu güne kadar oy verdiğim kimselerin hemen hemen hiç birini tanımadım, belki binde birini tanıdım. Politikaya atılan, beraber çalıştığım arkadaşlarım, milletvekilleri ve bakanlar oldu, hepsini de kutladım, halen de var ara sıra.

Ben demokrasinin asıl meselesini birinci kademedeki ilk yaptığımız seçimde görüyorum. Parlamentoyla ilgili evvela kimi seçiyoruz; milletvekilini seçiyoruz, ama kim onlar bilmiyoruz, bir sepetin içine isimleri dolmuş arkadaşımızı seçiyoruz. Ne onlar bizi tanıyor, ne biz onları tanıyoruz. Onların kurduğu Meclis de, onları seçen vatandaşı tam olarak muhatap göremiyor. Genel demokrasi olmadığı için onun örgütlediği partilerinde, parti içi demokrasileri maalesef olamıyor. Ben bu kadarını söyleyebileceğim.

Verdiğiniz bilgiler için teşekkürler.

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Efendim, ben teşekkür ederim.

Bunlar tabii çok önemli. Bir yapı nasıl kurulursa, o şekilde gelişir. Yine sizin alanınıza terminolojik olarak giriyorum, ama Türkiye'de demokrasi başladı, hangi koşullarla başladı, bunlara da bakmamız lazım. Ben biraz fazla medyada,

televizyonda vatandaşı bilgilendirmek ve görüş belirtmek üzere çıkan bilim adamı, stratejist, gazeteci, köşe yazarı arkadaşları kılıç gibi buluyorum. O günleri bilmemiz gerekiyor, iyi bir analiz yapıp iyi bir yola doğru kendimizi koyabilmemiz için geldiğimiz yeri. Bu bir felsefedir, eğer bir insan nereden gelip nereye gittiğini biliyorsa, o bir insandır. Ama nereden geldiğini bilmiyorsa, nereye gideceğini belirlememişse, onun ne kendisine ne de başkasına yararı yok. Dolayısıyla, bu tür eleştirileri konuşmamda da elimden geldiğince yapmaktan kaçındım.

Hepimiz aynıyız, insanız, zafiyetlerimiz var, siyasetçilerimiz de bizden, beraber çalıştığımız için söylemiyorum. Onlar da belli sınırlılıklar ve baskılar içerisinde görev yapıyorlar. Bunları göz önüne almadan, yani bizi yaratan, toprağı iyice analiz etmeden, biz burada mükemmel bir şey kurmak istiyoruz, olmayınca da kırıp döküyoruz, bu yanlış. Önce iyi bir saptama yapmak, ona uygun, kapasitemize uygun politikaları yapmak geliştirmek, biz ne yapabiliriz? Yoksa “biz hiçbir şey yapamayız, bizden adam olmaz...”

Son zamanlarda biliyorsunuz bazı kanaat önderlerimiz televizyonlarda böyle konuşmalar yaptı. Ben iyi ki dünyayı geziyorum dedim. Değişik ülkelerde, Türkiye’de olduğu gibi, hiçbir yere gitmeden sadece okuduklarını nakleden bilim adamı ya da bilim kadını olanlar da var. Ben mutluyum ki farklı sistemlere gidip onları gözlemledim, Türkiye’yle mukayese ediyorum, yerimizi daha iyi saptıyorum. Ancak “Bizden adam olmaz, Avrupa gelsin bizi düzeltsin. Biz evde oturalım, Oli Rehn’i çağıralım, Oli akıllı şeyler söylesin. Bir de Lorel’i bulalım.” Bizim bu konuşmayı yapmamıza hiç gerek yok. Bir insan önce kendinin insan olduğunu kabul etmeli, ondan sonra yavaşta olsa yol alınır, ancak bir sorumluluk. Dışarıdan maçı izler gibi izleyip hiç sorumluluk almadan konuşursak hiçbir anlamı yok. Ben ne yapıyorum; hiç partiye üye olmadım, 20 küsur yıldır Parlamento çalışmakla birlikte milletvekili aday bile olmadım. Fakat parlamentoyla ilgili yaptığım çalışmalarla az buçuk, 10-15 yıldır siyasetçilerimizi bir takım kararlar alırken etkileyebilir miyiz? diye zorlamadan kılıç çekerek değil, ama kalem yordamıyla, çalışıyoruz. Hepimizin bu tür şeyler yapması lazım.

Burada en önemli unsur şu: Kendi menfaatimiz değil, kolektif, ortak, bunu ideolojik anlamda söylemiyorum. İnsan olarak bir alanda, toplum içerisinde yaşıyoruz. Farklı partilere bağlı olabiliriz, oy verebiliriz, vermeyebiliriz, protesto edebiliriz, ama

insan olarak bir topluluk içerisinde yaşıyoruz, önce bunun da bilincine varmamız gerekiyor. “*Boş ver, akşam kapımı kapatırım, belediye çöpleri topluyor*” diyeceksiniz ki bunlarla ne ilgisi var? Ama parti içi demokrasinin bunlarla çok ilgisi var. Bu konuları böyle kendi haline bırakınca partiyi kime bırakırsanız bırakın; isterseniz bana, isterseniz Oli ye, ondan sonra parti içi demokrasiyi tartışmamıza gerek yok.

Demokrasi evin içinden başlayıp, partiye, Parlamento'ya, Birleşmiş Milletlere... Dolayısıyla bunu bir yaşam biçimi olarak almamız lazım. Aksi takdirde ne yapıyor? Bir lider geliyor, ben genellikle saygı duyarım, ama bakıyorum kıdemli insanlar genç liderin arkasından şey gibi koşuyorlar, bu bir resimdir. Liderlerimizin hepsine saygı duyuyorum, geçmiştekilere, bugünlükülere ve müstakbel liderlere. Ancak bu tavır bile liderin sulta kurmasına yol açıyor. Lider gelir, alkışlarız; o bir liderdir, gelip gider, eğer başarı performansı kötüyse. Ama biz yaşımız onun iki katı olsa bile “*Lider geliyor, işte böyle...*” Padişahlıktan ne farkı var? Biz insan olarak bir davranış kalıbı geliştiriyoruz, lider de bakıyor ki, “*Bunlar yaştan muaf, kıdemden ve geçmişteki kariyerlerinden bağımsız, önümde şey duruyorlar.*” Bir taraftan biz askeri sistemi eleştiriyoruz, siyasetimize baktığımızda, bence daha militarist ritüeller; lider geliyor, konfetiler...

Parti kongrelerine yerel düzeyde katılıyorum. Lider gelecek diye, hani biz askeriyede komutan denetim yapacak, tuvalete gitmeyin, idrarınızı tutun veya okullarda müfettiş gelecek, her taraf boyanır. Yıl 2008, parti lideri gelecek diye, zaten saatlerce bekliyorsun, adam ya da kadın uçaktan inecek, birileriyle tokalaşacak, konuşacak, yolda önünü kesecekler falan, adı ne? İlçe kongresi. Bilim adamı olarak bekledim, artık siyasetçi değilim. Orada bir takım fikirler, politikalar tartışılacak, kimin seçileceğini zaten biliyoruz, gelen kişinin işaret ettiği kişi. O zaman niye bekliyoruz orada, o kadar parayı niye harcıyoruz, o kadar insanı niye tutuyoruz, o kadar araba, konvoy vesaire... Bunların hepsi füzuli, herhalde ben anlamıyorum, fiili politikayı, teorik olarak belki açıklamalarda bulunabiliyorum, ama bana göre bunun süregiden politikaya hiçbir katkısı yok, bir gösteriş, temaşa, oraya indirgemiş durumdayız. Lider geldi, lider gitti, lider kalktı, lider zıpladı, hopladı, yedi, içti, hasta oldu... Peki, o zaman bizim totaliter rejimden ne farkımız var? Lider gelir de gider de, lider gidecek, onun yerine başka bir lider gelecek.

Benim okuduğum ve kazandığım siyasi parti anlayışı, bilimsel anlamda bunu getiriyor. “*Lider ayağını incitti, incitmesin, aman onun muhalifi olan kimse olmasın*”, böyle bir psikoloji yaratmış, siyaset psikolojisi böyle. Lidere endekslenmiş, liderin arkasından her türlü şeyi söyleriz, fakat önünde adam da ya da kadında bakıyor ki, bunlar beni benimsemiş, ben ne desem kabul edecekler. Arkamdan istedikleri şeyi söylesinler; ister helal olsun, ister kötü... Samimiyet, o yüzden söylüyorum.

Benim siyasette 20 yıldır gözlemlediğim; lütfen bağışlayın aktif politikacılar, siyasette samimiyetsizlik var. Bu da herhalde yasal bir suça girmez, değil mi? Fazla sıfatlar kullanmayayım, samimiyetsizlik diyeyim, yeterli olsun. O yüzden bu konuda farklı düşünen kişilerin siyasete fiilen girip bir şeyler yapması gerekiyor. Aksi takdirde sistem kendini yeniden üreterek devam ediyor ya da “benim arkamdan kim gelebilir; ben şuraya yükseleyim, benden sonra o oraya yükselsin, ben onu da kontrol edeyim.” Böyle bir demokrasi anlayışı olur mu? Olsa olsa bürokratik yapıda bu olabilir. İşte Merkez Bankası Başkanı, şimdi yine başkanlara sataştık, ama bürokratik bir örgütlenme içerisinde böyle olabilir, “onu oraya getirelim, kontrol edilebilir ya da edilemez...” Siyasi örgütlenmede böyle bir anlayışla hiçbir yere gidemeyiz, kontrol ve dışlama. Belki bizim önce partilere ihtiyacımız yok, soruları alacağım, ama şu şekilde bitireyim, sizin yaptığınız açıklamayı.

Siyasetin önce felsefesi olması lazım. Bizde siyasetin felsefesi yok, siyasetçilerimiz mutlaka Dede Korkut, Bilge Kağan gibi bilgelere atıfta bulunurlar. Siz önce kendi felsefenizi geliştirin. Tabii ki onlardan yararlanın, ama çağlar önce yaşamış bir bilgenin tabii ki düsturları vardır, ondan yararlanırsınız, ama bugünün gerçekleriyle ilgili arkadaş, sayın lider, sayın yönetici senin nasıl bir dünya görüşün var? Ben de biraz propaganda yapar gibi konuşuyorum, bunu siyasette görmüyoruz. 10 yıl sonra nasıl bir Türkiye öneriyorsunuz, buna hangi araçlarla ulaşacaksınız? Ne yazılı ne de sözlü olarak, varsa sizin karşılaştığınız. Dün ben Meclisteydim, başka bir siyasi etikle ilgili yaptığım çalışmada siyasetin etik, ahlâki bir şekle girmesi, çıkar çatışması konularını, partimizin grup başkan vekiliyle tartışıyorduk, böyle afakî fikirler var. Biz somut istiyoruz, somut politikalar üretemeyen partilerin hali ortada, somut politika üretmeyecek olanların, yani böyle anlık, konjonktürel politika üretenlerin de sonu gelecek. Artık dünya çalkalanmış vaziyette, sistemler kendini ayakta tutmak için

çok çalışıyor, biz de hala parti içi demokrasiyi tartışıyoruz, ama partilerimizin politikası yok ki, parti içinde demokrasi olsun.

CELAL TOKKAN- Hocam çok teşekkür ediyoruz.

Ben burada özel bir şey sormak istiyorum. Çok partili döneme geçildikten sonra sağ-sol ayırımı yapmaksızın bütün partiler, tüzüklerinde, programlarında parti içi demokrasiyi öngörüyorlar, ama uygulama aşamasına geldikleri zaman hiçbirinin söyledikleriyle yaptıkları birbirine uymuyor, geriye dönersek bütün partilerin anası CHP. Sonuç itibariyle Demokrat Partisini kuran kişiler geçmişlerinde, CHP'nin çeşitli kademelerinde; bakan, milletvekili olarak bulunmuş kişiler. Sağdaki partiler, daha sonraki süreçte demokrat partinin işleyişinden ders alarak veya öğretilerini oradan alarak yola çıkmışlar, CHP'de kendi felsefesine devam etmiş. Konuşmanızın başında dediniz ki, *“bir tane milli şef vardı, o da yeter, başka milli şefe gerek yoktu”* diye. CHP'de İsmet Paşa'nın göreve gelişiyle beraber, malum değişmez genel başkanlık ve milli şeflik uygulaması 33 yıl, 4 ay, 11 gün gibi bir süre, bu anlayışla gidiyor. Acaba liderlerin söyledikleriyle yaptıklarının birbirine uygun olmayışı, parti içi demokrasinin işlemesinde geçmişe yönelik örneklik açısından başlayarak bir sorgulama yapmak gerekir mi? Türk siyasal yaşamında, parti içi demokrasinin işlemeyişinde, buranın ne kadar etkisi var?

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Siyasi kültür bu tür kaynaklardan ürer, anayasa, yasalar, teamüller, davranışlar, davranış kalıpları, tabii bu önemli. Ancak onun kadar önemli olan bizlere de bir sorumluluk vermek istiyorum. Sorumsuz bir vatandaş anlayışımız var, genel olarak sorumsuzuz. Mutlaka sorumlu vatandaşlarımız vardır, ama sorumluluk almak istemiyoruz. Her şey de böyle Osmanlı geçmişine, tek adamlılığa, merkezîyetçiliğe ve bunun getirdiği pederşahi sistem gibi bizim klasik, tarihsel açıklamalarda kullandığımız faktörlerin altını hep çizmek istemiyorum. Bunlar önemli, veri olarak zaten elimizde var. Başlangıçta söylediğim gibi günümüzde, 10 yıl önce flash diskler, power point gösteriler gibi şeyler yoktu.

Benim beklentim, bu teknolojik gelişmeye paralel olarak zihinsel kapasitemizin de, yani 1350 gr beynin kullanma kapasitesini de biraz genişletmemiz gerekmiyor mu? Eğer o tür liderlik anlayışı büyük bir etki yapıyorsa, biz onu kırmak üzere çabalar içerisine girmemeliyiz. Ben de dahil olmak üzere, genellikle çaba içerisine girilmiyor.

Parlamentoda bugüne kadar yakın gözlemde bulunmama rağmen, böyle bir sorumluluk almadığım için ben biraz insafli eleştirilerde bulundum.

Vatandaş şunu istiyor: AK Parti Tüzüğünde yazıyor, genel başkanın görevleri, o kadar güzel açıklanmış ki, vaktimiz yok, ama vaktiniz olursa web sayfasında okuyun, gayet güzel. Yetkili, sorumlu her şeyi yapar, hatta bizi uyutur. Ben de biraz magazinleştireyim. Lideri o şekilde tanımlıyor, hâlbuki lider günümüz gereklilikleri içerisinde, ortalama bir örgüt, ekonomik bir örgüt de olabilir, işletme veya okul olabilir, burada biz lideri ilânihaye; ölünceye kadar veya başarısız olsa da on kez başarısız oluncaya kadar, sanki bir laboratuvar ortamıymış gibi başarısızlığını defaatle tekrar edinceye kadar veya başarılı olsa da başarısız olsa da biz biât etmiş, yine son zamanların moda tabiriyle, kayıtsız şartsız, böyle bir şey yok. Bunları okutuyoruz, okuyoruz, fakat uygulamaya gelince bakıyoruz ki yetiştirdiğimiz vatandaşlarda lidere kayıtsız şartsız saygı duyuyor, “*sen babamızsın*” diyor. Nereye kadar?

2007 seçimlerinden sonra bu çalışmayı yaparken gittiğim bazı yerlerde vatandaşa sordum. Yapıları kurarken toplumsal kültürü iyi tespit etmemiz lazım. Toplumsal kültürü bilmeden biz Ankara’dan, İstanbul’dan kendi çevremize bakarak, biz çünkü daha farklı düşünce tarzından geliyoruz. Türkiye’de yaşayan ortalama vatandaşın düşünce tarzı çok farklı. Ben çok ağır kavramlar kullandım, sorumluluk, saygı, hesap verme, hesap sorma; bunlar o kadar ağır ki, benim şimdi çökmem gerekiyordu. Vatandaş bana dedi ki; “*2000’lerin başına göre ekonomik durumumuz daha iyi oldu. KÖYDES, Yeşil Kart, şu proje, bu proje, Dünya Bankasının verdiği tarım destekleri vesaire, ama siyasi iktidarın bu tür verdiği iyileştirme olanaklarını keserse gider başka partiye oy veririz.*” Bu tabii beni rahatsız etti. Şu anlamda: Seçmen Türkiye’yi ne kadar temsil eder, etmez ayrı bir tartışma, ama seçmenin sadece kendisine sunulan ekonomik iyileştirmelerle çok rahatlıkla bu partiden öbür partiye gidebileceği, bana göre çok tehlikeli bir durum. Türkiye’yi kimin yönettiğinden ziyade seçmenin bu kadar kaypak hale gelmesi. Literatürde bir kavram var, siz yine teknik kişiler olarak bilirsiniz volatility denilen, biz buna oynaklık diyoruz, siyasetçiler alınmasın. Türkiye’de seçmen davranışında bu oynaklık; volatility çok yüksek, özellikle 95’ten bu yana ortalama yüzde 50.

Tabii partilerin kapatılması, bazı skandalların olması bunda etkili oldu, ama Türkiye en azından 83’den bu güne kadar seçmenin oy değiştirme, parti değiştirme

yüzdesi, yüzde 20'nin üzerindedir. Son iki seçimde bu yüzde 50 ve 60 civarında oldu, son seçimde yüzde 50'ye indi, 2002'de yüzde 60'dı. Neden? 1. Partiler istikrarsız. 2. Ekonomi istikrarsız. Üzüm üzüme baka baka kararıyor; bizim çocukluğumuzda seçimden seçime bu kadar büyük blok değiştirme yoktu. Ülke biraz daha beğenmesek de siyasi anlamda daha istikrarlıydı. Tabii siyasi istikrar kavramı da önemli, zamanımız olursa hatırlatırsanız o konuda da bir kapanış yaparız.

Bu tehlikeli bir gelişme, yani seçmen davranışı açısından, *“hükümet eğer destekleri keserse biz de gider başka bir partiyi seçeriz”* diyor. Mesela, Genç Parti olayı vardı. Bir başka dünya rekoru; sıfırdan yüzde 7,5 oy alma, kebab dağıtarak bir dahaki seçimde oy almak isteyen partiler her köşe başına bir dönerci açsın. Sorun değil, Avustralya'dan ucuz et bulunur, ithal falan.

O arada Türkiye birazcık kaos, kriz vesaire. Cem Uzan'ın yarattığı bir imaj oldu, herkesten hesap soracak, kahraman Robin Hoodvari. Vatandaş potansiyel olarak hesap sorma ve hesap verme konusunda bir açıklık içinde, ancak ne hesap sorabilmek istediğinden soramıyor, ne de ortaya hesap soracak bir adam çıkmıyor, çünkü hesaplar biraz karışık, herkesin hesabı iç içe girmiş. Cem Uzan yüzde 7,5 aldı, nerdeyse Meclise girecekti.

Bundan sonra yapılacak seçimde, ekonomik istikrarsızlığın artacağını görüyoruz, genel seçime kadar devam eder mi, etmez mi? bilmiyoruz. Ama bu, siyasi yelpazenin ne tür oluşacağını kestirmemizi güçleştirecek. Vatandaş bu kadar kararsız; *“destek kesilirse biz de oyu keseriz.”* Biz hep açıklamalarımızda bunu kullanıyoruz: seçmen genellikle ekonomik saiklerle oy verir. Ülkeye ne oldu? Geçmişe bakarak bu böyle, yaptığımız ampirik çalışmalarda bunu saptıyoruz. Seçmen iki ekonomik unsura bakıyor, geçen seçimden bu seçime kadar ülkeye ne oldu, ülke hangi durumdan nereye geldi, bugünden yarına bana ne olacak? Siyasi partilerin bu iki unsuru göz ardı ederek seçime girmemelerini tavsiye ediyorum. Ben rakip değilim, bunları bilerek bir parti kurma niyetim yok, ama parti kurmak isteyenler var. Bu iki faktörü çok iyi değerlendirmek lazım. 95, 99 ve 2002 seçimleri üzerinde benim yürüttüğüm doktora tezinde bunları test ettik ve bunu doğruladık, seçmen buna göre oy veriyor. Diğer faktörler önemli, liderin uzun boylu olması, iyi konuşması, yakışıklı olması...

Bir soru daha alalım ondan sonra bir iki bulgu sonuçlarımızı verir bitiririz, vaktinizi daha fazla almak istemiyorum.

ÖZHAN BENDERLİOĞLU- Öncelikle merhabalar, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Mitoloji Eğitimi 4. Sınıf öğrencisiyim.

Malum Amerika'dan konuştuk, Amerika'da demokrat parti, cumhuriyetçi parti, bir genel başkan var. Bir genel başkan, bir Amerika başkanından daha üst konumda bir siyaset gözetiliyor. Amerika'da Bush'un bir genel başkanı var, önemli değil, İki parti üzerinden gidiyor. Ülkemize geri döndüğümüzde; ülkemizde malum 12 Eylül. Bizim görmediğimiz, bizler genciz ve hala onun sorunlarını yaşamaktayız, ağabeylerimiz, amcalarımız, teyzelerimiz o zamanları gördüler. Bize iyi bir Türkiye, iyi bir gelecek bıraktıklarını düşünüyorlar mı? Çünkü bir Rusya menşeli, bir Amerikan menşeli, radikal İslamcı menşeli deniliyor, biz bunun ıstırabını bugünlerde hakikaten çekmekteyiz.

İkinci Dünya Savaşından sonra misal Almanya. Almanya İkinci Dünya Savaşından çok kötü bir durumda çıktı. Bunu düzeltmek için milli bir duruş sergiledi, bu duruşta dedi ki; "*altı ay halkımız maaş almasın*". Aynı şekilde Nagazaki ve Hiroşima gibi olaylardan çıkan Japonya'da da, her kişinin devlet için 2 saat çalışması gibi. En sonunda Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ve halkımızın Kurtuluş Savaşında gösterdiği; buna en büyük örnektir.

Benim soracağım soru şu: Bu zamanlara geldik, herkes farklı bakış açılarına büründüler, "şöyle oldu, böyle oldu." Çok partili döneme geçiş, demokrasinin gereği miydi?

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Evet, bayağı zor bir soru.

Öncelikle, farklı görüşler olacak. Eğer İnsan olarak bir topluluk ya da toplum içerisinde yaşıyorsak, tıpkı bizim gibi başka insanların da farklı farklı düşündüğünü, farklı beklentiler, hedefler içerisinde olduğunu göz önüne almamız gerekiyor. Aksi takdirde birlikte yaşayamayız, her şeyden bağımsız; yaş, cinsiyet, ırk, din vesaire... Yabancı ülkede yaşayan binlerce insan var, onlar orada nasıl yaşıyorlar? Kabul ederek, birlikte yaşamak; dolayısıyla önce birlikte yaşamaya tahammül edeceğiz, bunu kabul edeceğiz, benimseyeceğiz, ondan sonra ortak bir takım kurallar geliştireceğiz.

Türkiye'nin şansızlığı; yine klasik olacak bu belki, ama pek çok şeyin tepeden inme şekilde gelmesi. Bugün de bunu bırakmadık, hâlâ aynı şekilde geliyor. Yani siz bir öneride bulunuyorsunuz. Dediğim gibi ben 2003 yılında TBMM'de iki komisyonda çalıştım. Biri yolsuzlukla mücadele komisyonuydu, 5 ay çalıştık; biri de siyasi partiler kanununu revize etmek; bir anlamda eksikliklerini gidermek, fazlalıklarını atmak üzere ve herhangi bir kazanımım da olmadı. Tabii ki dostluklarımız, fikir alışverişlerimiz, bilgi birikimimiz arttı, bu yüzden o süreci sağlayanlara çok müteşekkirim. Ancak toplumsal olarak faydasına baktığımda; yıl 2008 bitmek üzere, bu konuyu çalışan bir kişi olarak yolsuzluklarla daha fazla iç içeyiz. Türkiye'de bana göre yolsuzluk yatay olarak artmıştır, eskiden dikeydi. Bir yerde ihtiyacı olan oradaki kişiye bir hediye, bir şey vermek zorundaydı. Yani toplumun hiyerarşik katmanları arasında değil, ama aynı katmanda yaşayanlar arasında da yolsuzluk ilişkileri artmıştır.

Buraya neden geliyorum? Tepeden inme modellerin gelmesi, insanların onu benimsemesini biraz zorlaştırıyor, böyle bir psikoloji yaratıyor. Türkiye'de aşılamayan bir psikoloji var; tek parti yönetimi psikolojisi. Uzmanı değilim, o dönemi çalıştığım derslerimde anlattığım için, uzmanların konuşmalarına bakıyorum, tek parti dönemi karşıtlığı var, ama koyu bir karşıtlık.

Arkadaşlar, biz 2008 yılında yaşıyoruz. Biz ne yapıyoruz? Yüzdeyüz yaşayamadığımız koşulda yapılanları eleştirmekte son derece fütursuz olmakla beraber, "*bugün biz ne yapıyoruz?*"u hiç söz konusu etmiyoruz, her şeyi oraya indirgemeye; "*tek parti oldu, şeflik oldu*" vesaire. Genel psikolojik ortamda bu ne yaratıyor? Böyle bir hegemonyacı bir sistem var; bu kırılmaz, içeride ya da dışarıda gizli yöneticiler var. Siyaset bilimci bir arkadaşımın kitabı vardı, "*Muktedirlerin İktidarı*" diye; kendimizin muktedir olduğunu hissetmezsek başka birileri muktedir olacaktır.

Türkiye "demokrasi"ye bir şekilde geçecekti. Dediğim gibi ben demokrasiyi net olarak tanımlayamıyorum, tanımladığım tek şey temsili demokrasi. Yasama, yürütme, yargı; düzenli, açık, âdil, rekabetçi seçimler. Benim demokrasi tanımım bu, yetersiz belki ama. 46 yerine Türkiye'de diğer bazı ülkeler gibi 1990'larda geçebilirdi, ne ihtiyaç vardı? Bunları maalesef somut bir çerçeve içinde test etme imkânımız yok.

Biz sadece şunu yapabiliriz: Tarihten ders almak; eğer iyi okuyup, iyi araştırıp gözlemleyebiliyorsak, bugünü de kontrol ederek geleceği –eğer istiyorsak- daha iyi inşa etmek. Temel metodoloji bu olmalı, aksi takdirde bir yere takılıp kalarak, kısır döngü dediğimiz bir şey içerisinde gidiyor siyaset. Bırakın, tek parti döneminde yaşayan insanların kemikleri, tenleri artık toprak oldu. Onlar iyi mi yaptılar? Tıpkı bizim gibi iyi de, kötü de yaptılar. Hiçbir şey mükemmel değildir, doğada da eşitsizlikler var. Felsefeye kayıyoruz, konumuz değişiyor, ama önce kendimizi tanımlayacağız, kendimizi konumlandıracağız, “*ben kimim, neyim, nereden gelip nereye gidiyorum?*” bunu sormuyorsak, yaptığımız eleştirilerin hiçbir kıymeti harbiyesi yok, çünkü ne istediğimizi bilmiyoruz.

Türkiye’yi genel olarak baktığımızda çok iyi eleştiriyoruz, eleştiri olarak çok iyiyiz, ama hedef hiç yok. Siyasette de yok, bence bireysel hayatta da yok. Genç bir arkadaşım olduğu için söylemiyorum, ama öğrencilerimle konuştuğumda bir hedefsizlik var. Dün konuştuğum, sayın siyasetçimiz de kendi çocuğu için aynısını söyledi. Çok nesil farkımız da yok, burada olanların arasında birer nesil fark var; 10’ar, 15’er yıl fark içinde değişiyoruz. Toplum, demek çok hızlı değişiyor, biz buna ayak uyduracağız. Önemli olan niye o tarihte geçildi. Geçmeli miydik; zorunluluk vardı. Türkiye tarihi bir tercihte bulundu, İsmet İnönü. Batı bloğunda yer alma kararı alındı, zorlayıcı koşullar vardı; en önemlisi ekonomik koşuldu, yine her zaman olduğu gibi. Sizler mutlaka hatırlarsınız, annelerimizin, babalarımızın anlattığı hikâyeler vardı; arkadaşlar, yapmayalım. Bugün bakıyorum, bazen hazmetmeden geldiğimiz gelişme düzeyleri var. Ben de biraz sertleşeceğim, ama eşeğe binmeden, en ileri teknoloji arabaya binerseniz böyle olur. O tarihlerde Türkiye’de büyük yoksunluklar vardı, bugün de var. 2002 yılında neden AK Parti seçimi kazandı? Yoksulluk, yolsuzluk ve yoksunluk. Ben öyle dedim; onlar üçüncüyü değiştirdiler, ama bilmiyorum Celal Bey o panele katılmış mıydı?

Şimdi bakın: 1945-2008; 63yıl, yani yarım asırdan fazla bir süre geçmiş, bizim boynumuzdaki halkalar hemen hemen aynı, temeli yoksulluk, kıtlık, ekonomik sıkıntılar... Tabii bu bir tek bizim kaderimiz değil, kader lafını da kullanmak istemiyorum, ama biraz kendimizi bir yere; muktedir olduğumuzu, bir şeyler yapabileceğimizi hissetmeliyiz, aksi takdirde zor. Kendimizi tümüyle dış güçlerin; “*Oli’yi çağıralım, Lagendicke gelsin, Türkiye’nin davranışını iyi bulmuş mesela*” gibi.

Ben Hollanda'ya gittim. Ben Hollanda'ya gittim, deyince turistik bir gezi gibi belki anlaşılmış olabilir. Görevlerimden biri Avrupa Konseyinde siyasetin finansmanı ve yolsuzlukla mücadele birimi var: Greko. Hollanda'ya geçen sonbaharda, ülke denetçisi olarak gittik. Siyasi partileri ve ilgili kamu kuruluşları; İçişleri Bakanlığı çerçevesinde inceliyoruz. Hollanda her yönüyle önemli ülkelerden biri, ekonomik anlamda, siyasi anlamda, yasa dışılıklar anlamında vesaire.

Yazdığım raporun başlığına şunu koydum: Karşılıklı menfaat, anlayış ve uyum. Ben tabii Türkiye'den giden bir kişi olarak dedim ki; herhalde burada muazzam bir yapıyla... Okudum şeyleri, ama insanların görüşleri itibariyle sözlü görüşmelerimiz de farklı bir şey olacak- bizde de gelecek denetçiler, ben de rapor için Adalet Bakanlığı'na yardımcı olacağım, zor durumda kalacağız. Ben tabii bakınca oradaki muğlâklıklara ve kaçak alanlara, tabii büyük bir şevkle bastırdığım ve onları bir tam sorgulama. Dediler ki; *"sana ne oluyor kardeşim?" biz mutluyuz. Komünist parti, Sosyalist Parti, Liberal Parti, şu parti, bu parti, böyle bir model ürettik ve yıllardır da mutlu yaşıyoruz.*" Biz bunu diyemiyoruz, neden? Biz önce kendimizi tanımlayamıyoruz. Ben kimim, benim hedeflerim ne, biz beraber yaşıyorsak ortak çıkar alanlarımız neler? kesişen noktalar, neydi o? Hiperbol, parabol müydü? Geometride vardı, karaladığımız alanlar. Bizim hiç örtüşen alanımız yok bu ülkede. Aslında birbirimizden farkımız yok, geçmişte Osmanlı Bankasının bir reklamı vardı; *"Birbirimizden farkımız yok, ama biz Osmanlı..."* Biz öyle bir yapı üretmişiz ki aslında çok farklı değil, ama siz bazı sıfatlar kullandınız, Radikâl İslam, şu, bu falan filan. Belki Radikâl İslam'ın ne olduğunu bilmeyenler, Radikâl İslam arkasında ya da şemsiyesi altında bir şeyler yapıyor.

Liberalizm; Türkiye'de liberal parti kuruldu, ama ne kadar liberaldi. Ya da Türkiye'de *"liberalim, sosyal demokratım"* diyen çok insanlar var. Bunların hiç sosyal demokratlıkla ilgisi yok. Dolayısıyla, parti içi demokrasi konusunda da bence kendimizden başlamamız gerekiyor. Önce kendimizi sorgulamamız, ondan sonra eğer partiye üyeysek; üye değilsek bile mahallemizden başlamalıyız. Ben bakıyorum, büyük şehirlerimizde; Ankara, İstanbul... Nasıl olsa bir belediye var, kim tarafından yönetiliyorsa önemli değil, o belediye hepimizin. *"Çöpü atayım"*, çevre sağlığını, insan sağlığını tehlikeye düşürecek şekilde, *"evimi boyayım, artık boyaları oraya bırakayım"* acaba ne olur, ne gibi zararı var, hiçbir şey yok. O kutuların dışında

yazar; zararlar şunlardır, çocuklar dokunmasın falan, ama biz zararlı bütün atıkları hemen yolun üzerine bırakırız.

Bu bir toplum felsefesi, parti hayatının daha demokratikleşmesi. Bizim beklentilerimizi karşılması, liderlerin de bizim gibi kendini iyi hissetmesi için. Biliyorsunuz öne koltuklar konulur bürokratik bir edayla. Ben ona karşıyım, ayrı koltukların konulması vesaire olmamalı. Lideri de diğerleri gibi eşit bir konumda göstermemiz lazım ki o zaman lider de kendini hizaya çeksin. Aksi takdirde Tüzükte zaten *“her şeyi yapar, lider yapmazsa kurullar yapar”* diyor. Lider onu bırakır mı kurullara? Yani kendine sen Tüzükte o hakkı yazdırmışsın, eğer sağlığın yerindeyse, tüm kararı, çarşaf listeyi... İlçe teşkilatında bile listeyle seçim yapılması ne kadar demokratik olduğumuzu göstermiyor mu? Buraların; demokrasinin öğrenildiği okullar olması lazım, biz demokrasiyi bilmiyoruz ki, biz tümüyle, birey olarak da anti demokratik bir psikolojiye ve felsefeye sahibiz, eğer felsefe denilebilirse.

SALONDAN- (Kayda yansımayan soru)

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Teşekkür ederim.

Partilerimizin hepsi moda oldu; parti okulu, siyaset okulu vesaire... Biz TESAV' da zaman zaman yaptık biliyorsunuz. Benim de gitme niyetim yok, ama şunu söylüyorum: Farklı görüşler, illâ aynı görüşleri orada tek boyutlu... 1960'da, bir kitabı vardı. *“Tek Boyutlu İnsan”*. Bizim ona ihtiyacımız yok, bizim neye ihtiyacımız var? Demokrasiyi yeşertmek için, yeşertmek diyorum bakın; belki tohumu atmışız, ama demokrasi yok, çoğulculuk. Demokrasinin ön koşulları var; çoğulcu olacaksınız, saygılı olacaksınız, tolerans kapasiteniz olacak. Bizde öyle bir şey var mı? Bir şey söyleniyor, yarın savaş çıkıyor bu ülkede. Eleştiriyi dozunda yapamıyoruz veya eleştiri yapılırca sanki dünyanın sonu gelmiş, üçüncü dünya savaşı açılıyor, borsalar düşüyor, efendim o hapşırdı, bu tıksırdı falan gibi.

Demokrasinin önkoşulları var. Herhalde hiç birimiz yabancılara hasta değiliz. Onlarda bizim gibi insan, kardeşimiz de sayılırlar. Ancak yabancılardan en takdir ettiğim yönleri şu: anlamsız da olsa birbirlerini dinlemek. O anlamsız konuşma içerisinde belki onlar için yararlı bir şey çıkabilir, bir arada yaşadıkları için birbirlerine tahammül etme, o bir egzersiz. Belki bugünkü yaptığım konuşma da bu bağlamda örnek olarak sayılabilir. Bu konuşmanın bize hiçbir yararı olmadı, ama biz aynı toplulukta yaşıyoruz, yarın ben de konuşacağım, öyle bir niyeti var; yarın o da

konusacak. Bizde öyle bir şey yok, bizde biri çıksın benim gibi, sabaha kadar konuşsun, sorumlu olsun, idam edilsin, yargılsın, her şey olsun ama bizim başımıza bir şey gelmesin. Biz muazzam bir korumacı, muazzam bir sorumsuz, körü körüne itaatkâr biçimde yetiştirildik. Saygı önemli, ama saygının bu şekli bize hiçbir şey kazandırmıyor.

Burada paylaşmak istediğim bir şey var. Okumuşsunuzdur mutlaka, sadece kadınlarla ilgili değil tabii, dinleyiciler arasında kadın sayımız az olduğu için önce kadınlardan başladık. İktidar Partisinin iki üyesiyle yaptığımız, bu raporda seçmece şeyler var, büyük çalışma daha sonra yayınlanacak. Mesela, bu iki paragrafı nasıl değerlendiriyorsunuz? *“Partide lider hâkimiyeti gibi bir konudan hiç rahatsızlık duymadım diyor.”*

Sonuç olarak kadın kolları bir yan kuruluşur. Âdeta *“taşradaki dağıtıcı, İstanbul’da distribütör, biz de orda şebeke.”* Genel başkanın dediğinin ya da parti merkezinin kararının son karar olması... Bu çok samimi olarak deklare edilmiş bir cevap, biz aynen aldık. Vatandaş diyor ki, *“ben hiç rahatsız olmuyorum”* diyor. Biz şimdi ne diyelim Reha Bey; rahatsız olalım.

SALONDAN- Açık yüreklilikle söylemek gerekiyor, Parlamento’ya seçilen milletvekillerinin son dönemlerde ağırlıklı bölümü, Türkiye’deki tarikatların yönlendirilmesiyle seçilip gelen insanlar. Son zamanlarda solda da bu alanda etkilenmeler oldu. Tarikat kültürü, sorgulanmayan; yolsuzluk dediniz, mesela, orda da tarikatların varlığı ve kazanç kaynakları haksız kazanç üzerine kurulu. Nereden geldiği belli olmayan ve oralardan beslenerek, öğretilerini oradan alarak gelen insanlardan farklı bir şey.

Üye örgütler de son dönemlerde aynı okullardan geçerek gelen kişiler. Herkese öğretilen şey *“genel başkan her şeyi bilir, sizin adınıza her şeyi düşünür, her şeyi söyler; onun söylediklerini ayrıca tartışmaya, ayrıca sorgulamaya gerek yoktur, o her şeydir.”* Bu biraz şeriatın kullar için tanımladığı bir kültürdür. Oradaki yöneticilerin böyle söylemesi çok yadırganacak bir durum değil, siyasi partilerin işleyişleri açısından. Ben bir katkı derken, parti içi eğitim kurumu yok, parti niye var, niçin partilisin, partili olmakla neyi hedefliyorsun bir üye olarak, ne amaçla geldin partiye üye oldun? Siz konuşmanızın bir yerinde zaten söylediniz. İktidar Partisinde bir akım var, eğilim var, seçmenler son dönemlerde müthiş bir kaygan bir yapı kazandı.

Toplumun önüne sağlıklı bir model konulamayınca, o üye örgütler etkilendikleri kültürün dışında başka bir kültürün var olduklarını bilmiyor. İşleyen bir demokrasinin olduğu parti nasıl bir partidir? Bununla da tanışmadı toplum, bir taraftan etkilendiği bir kültür var. Kabul edelim etmeyelim, Türkiye’de son zamanlarda ağırlıklı olarak tarikatlardan gelen başbakanlar, milletvekilleri... Bu fiili bir durum. Beklenti farklı, sizin anlattıklarınız bir üyede olması gereken tanımlama; sorgulayan bir üye ve kendini varlık hisseden bir üye. Bu eğitimle kazanılacak bir durum, parti etkinliklerinde kültür maalesef farklı bir kültür.

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Ben bu arada satırları gezdiriyorum ilgilenenler okusunlar diye.

MESUT İZGİLİ- Teşekkür ediyorum.

Türkiye’nin en önemli konusunu, öncülüğüyle, girişimiyle sizlerin aracılığıyla bir kez daha dile getirmiş olduk. İki ay oldu, kitabım çıktı. “*Sola dönüş yok mu; tıkanan demokrasi, tıkanan siyaset*” diye. Ne acı ki, siyaset; ülkenin, demokrasinin önünü açacağı yerde tıkıyor. Türkiye’nin en önemli konusu olarak görüyorum. Bugün bu konuyu aşamadığımız sürece hiçbir sorunumuzu sağlıklı çözeceğimiz inancında değilim.

Bu tarikat kültürüne gelince; Türkiye’de bu olağanüstü önemli ve en az tartışılan bir konu. Özellikle 1980’den sonra Türkiye’de eğitim tarikatlaşıyor, doğrudan olmasa da dolaylı tarikat kültürünün etkisi altına giriyor. Örneğin üniversite açılan yerlerde, üniversiteler o yörenin ufkunu açması, o yörenin kültürünü çağa uyarlaması gerektiği halde tam aksine şeriatçı insan yetiştiren bir kurumlar parçası haline geliyorlar. “Nasıl?” diyeceksiniz; laik demokratik cumhuriyete sahip çıkması gereken siyasi partilerin aymazlığı ve duyarsızlığı sayesinde üniversitelerin olduğu yörede, örneğin; ben 95’te Konya’da saptamıştım, 15 bin üniversite öğrencisi tarikatçıların yurtlarında. Bunu Ankaralara, İstanbullara, üniversite olarak tüm yerlere yaydığınız zaman bugünkü genel tabloyu çok iyi anlayabiliriz.

Sadece bu değil, Kurân kurslarının sayısı artıyor, yasal içeriği olmayan tarikatçı özel okulların sayısı çığ gibi artıyor ve katlanarak kartopu gibi devam ediyor, eğitim-öğretim kurumu âdeta bugün sadece diploma veren kurum haline geldi. Bu tehlikeyi Türkiye çözemediği takdirde...

Dershaneler olayı; çocuk dershane, okul, ev arasında giden aygıt vaziyetinde. Ne ülke sorunları, ne toplumun sorunları, ne ülkenin geleceği başka bir konu yok, dershane okul ev, dershane okul ev, sosyalleşme bitiyor, kültür olayı bitiyor, ülkenin geleceğine yönelik düşünceler konusu bitiyor ve Türkiye böyle bir kuşatma altında. Bütün aydınlar, demokratlar; bunu kavrayamadığımız takdirde laik demokratik Cumhuriyeti ben uzun süre yaşatacağımız kanısında değilim.

Teşekkür ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA- Kısa bir iki şey söyleyeyim, bu son cümleler çok karamsar oldu. Çünkü yaptığım çalışmalarda, saha çalışmalarında, özellikle üniversite öğrencileri üzerine, sınırlı tabii bir örneklem üzerine yaptığım çalışmada laiklik kavramı, bilinçli ya da bilinçsiz, içeriğini tam bilerek ya da bilmeyerek, üzerinde en fazla ortaklık sağlanan kavram. Bu çalışmayı 1994'te yapmıştım. Daha sonra 2004 ve 2005'te tekrar ettim. Türkiye'de 2005'te, 33 üniversitede yaptık. Çok fazla genelleme yapma şansımız yok. Zannediyorum bu laiklik kavramı hassas olduğu kadar Türkiye'de hangi kesimden gelirse gelsin insanların, özellikle genç arkadaşların bunu iyi niyet göstergesi olarak söylemiyorum, ben sadece tespitlerimi söylüyorum, şahsi kanaatlerimi paylaşmıyorum sizinle, ama gözlemim o ki; bir şekilde laik düzende insanlar yaşamak istiyor.

Laik düzen üzerinde tartışma ya da anlaşmazlıklar var. Ancak laik düzenin ortadan kalkacağı konusunda bir düşüncenin çok da gerçekçi olmadığını söyleyebiliriz. Son şey de tabii eğitim. O nedenle söyledim. Yani geleceğe yönelik nasıl bir toplum modeli belirliyorsunuz? Türkiye'de ne yazık ki bunu karar alıcılar açıkça, samimiyetle tartışmamışlardır ve ortaya koymamışlardır. Dolayısıyla, gayri resmi bir karar almışlar, onu bu şekilde zaman içerisinde bir şekle sokmuş ve bugün sizin ifade ettiğiniz gelişmeler ortaya çıkmıştır.

Teşekkür ederim.

AKAD ÇUKUROVA- Sayın Gençkaya'ya değerli görüşlerini bizlerle paylaştığı için çok teşekkür ediyoruz.

Yalnız benim ifade etmek istediğim bir konu var: Hayli karamsar bir tablo çizildi diye düşünüyorum, ama biraz daha mesafe kaydetmişiz gibi geliyor bana. Şöyle ki: Sayın İsmet İnönü bizim derneğin Onursal Başkanıdır. Bizim arşivi incelerken bir fotoğrafla karşılaştım. Dernekte bir konferans veriliyor, bir kürsü var, kürsüde bir

konuşmacı var, konuşmacının hemen önünde bir koltuk var, koltukta İsmet İnönü oturuyor. Paravan gibi yerde subayı. İsmet İnönü'nün arkasında da sandalyelerde üyeler oturup konferansı izliyor. Sanıyorum lider-toplum ilişkileri bakımından biraz mesafe kaydetmişiz.

Tekrar çok teşekkür ediyoruz.

-----&-----